

**Arkeologisk kursundersökning av det
Medeltida fästet Styresholm, Raä 17
i Torsåkers sn. Delrapport 4 inom projektet
hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands
älvar.**

Fornlämning: Raä 17, Fastighet: Hov 1:26, Socken: Torsåker,
Kommun: Kramfors, Landskap: Ångermanland.

**Rapportnummer 2010:20
Ola George**

Murberget Länsmuseum Västernorrland
Box 34
871 21 Härnösand
www.murberget.se

Arkeologisk kursundersökning av det Medeltida fästet Styresholm, Raä 17
i Torsåkers sn. Delrapport 4 inom projektet hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands
älvar.

© Murberget Länsmuseum Västernorrland, Ola George
Härnösand 2010
Foto: Murberget

ISSN 2000-0111

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	5
Syfte	5
Metod	6
Topografi.....	6
Fornlämningen och äldre uppgifter	6
Pedagogisk verksamhet och informationsinsatser	7
Anläggnings- och ytbeskrivningar.....	10
Fyndmaterial	18
Spikar	18
Hästutrustning	18
Brodd	19
Sintrad lera	20
Slagg.....	21
Osmundjärn.....	21
Tegel.....	22
Glas	23
Knapp och pärlor	23
Blyplomber	23
Bleck och smältor	24
Skrivdon.....	24
Textil	24
Hyska	26
Ringfragment.....	26
Koppargrytsfragment	26
Keramik	26
Knivar	27
Kalksten	27
Knape	28
Överfall till lås.....	29
Kvarnstenar	29
Myntfynd	30
Osteologisk analys (av Ylva Telldahl)	31
Inledning.....	31
Material och metod	31
Bevaringsgrad.....	32
Resultat.....	32
Artfördelningen	33
Mat- och slaktavfall	33
Jämförelse med tidigare analyser av Styresholm.....	35
C-14 analys.....	36
Magnetometerkartering.....	37
Tolkning och diskussion	38
Tekniska och administrativa uppgifter.....	39
Referenser	40
Bilaga 1. Kartor och profil	42
Bilaga 2. Fyndlista	45
Bilaga 3. Fotolistor	78
Bilaga 4. Dagboksanteckningar	85
Bilaga 5. Tidnings och webbartiklar	87

Sammanfattning

Under sommaren 2009 genomförde Murberget länsmuseum Västernorrland fyra kursundersökningar vid det medeltida fästet Styresholm. Under maj deltog elever, lärare och en del föräldrar från Ålandsbroskolans årskurs 2, Nylandsskolans årskurser 4 och 5. Senare under sommaren hölls en kurs för intresserad allmänhet, Styrnäs och Torsåkers hembygdsföreningar. Under hösten deltog elever från Sandö räddningsskolas i kursverksamheten. Sammantaget deltog ca 150-160 personer vid årets undersökningar. Undersökningarna kunde genomföras genom egeninsatser från Murberget och medel från det treåriga projektet "Hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands älvar" som handlar om ras och skredhotade fornlämningar. Projektet bekostas till större delen genom bidrag från Länsstyrelsen Västernorrland.

Den osteologiska analysen har identifierat ben av nöt, häst, får, får/get, svin och fisk. Inslaget av slaktavfall ger en bild av att man hållit djur på platsen då slaktavfall annars inte brukar följa med om kött införskaffats utanför boplatsen. En tydligare rumslig analys av benmaterialet planeras i nästkommande års undersökningsrapport.

Karteringarna med magnetometer visar klart att fornlämningen har större utbredning än vad som framkom under det s.k. Styresholmsprojektet 1986-1995. De nedre plåtarna (väster om sandåsen) visar på stor aktivitet. I nuläget vet vi att det förmodligen funnits hus på nedre norra plattan där 2009 års undersökningar ägde rum, två hus på mellersta plattan (tidigare felaktigt kallad den nedre södra) och troligen även på den nedre södra plattan där magnetometer - karteringen visar på åtminstone en större yta med kraftiga avvikelser. Färgningar och anläggningar i jorden under matjorden indikerar en huslämning. Fynden visar på en mängd olika aktiviteter. Malstensfragment tyder på att säd malts till mjöl på fästet vilket inte är särskilt överraskande för en borganläggning. Fynden av keramik (både rödgods och stengods) och glas utgör för norrländskt vidkommande ovanliga fynd. Ett hushåll av det finare slaget kan här anas.

De tusentals tegelfragmenten, främst inom och i anslutning till den tänkta hus- ytan indikerar en sönderplöjd härd med botten av tegel.

Fynden av smidesslagg och fynd av vad som troligen är två osmundjärn talar för att en smedja funnits på platsen. Mängden hästkosömmar kan tyda på närhet till stall men också till smedja där hästskor bytts ut.

Hästkosömmarnas modell och fyndet av en treflikig brodd visar att Styresholm även brukats vintertid.

Undersökningen har givit oss en hel del ny kunskap om Styresholm men tyvärr har vi inte funnit svaret på Styresholms brukningstid. Mycket information finns fortfarande dold under jorden och vattenytan vid Styresholm/Pukeborg, endast några få procent av fornlämningarnas yta är ännu undersökta.

Den C-14 analys som utfördes på bränt ben från däggdjur hamnar tyvärr i två olika spann, 1300-1360 e.Kr. (44,9% sannolikhet) och 1380-1440 e.Kr. (50,5% sannolikhet).

Dateringen ger därmed ingen klar bild av vare sig etableringsfas eller övergivandetidpunkt.

Inledning

Murberget, Läns museet Västernorrland har under en lång rad av år bedrivit arkeologiska undersökningar i kursform vid Styresholm och Pukeborg. Undersökningarna bedrevs inom det stora Styresholmsprojektet (1986-1995). Därefter skedde inga undersökningar förrän Murberget genomförde en mindre undersökning 2007 i samband med en förstudie över vilka värden som skulle gå förlorade vid fortsatt erosion vid Styresholm. Då Murberget är ägare till marken vid det erosionsutsatta Styresholm kändes det angeläget med ett fortsatt engagemang på platsen.

Syfte

Murberget, Läns museet Västernorrland bedrev arkeologiska undersökningar i kursform vid Styresholm under sommaren och hösten 2009. Kurserna riktades till skolbarn från Nylandsskolan, Ålandsbroskolan, Styrnäs och Torsåkers hembygdsföreningar samt intresserad allmänhet vid ett par helgtillfällen.

Styresholm medeltida fäste är utsatt för erosion och delar av kurserna kommer därför att förläggas till ytor med nedrasat material vid älvstranden. Eventuellt kommer avsökning med metalldetektor ske i de grundare partierna i älven intill Styresholm.

Kursdeltagarna kommer även att få undersöka delar av de nedre västra plåtåerna som tidigare varit uppodlade. Dessa ytor förväntas inte innehålla mer komplicerade lagerbyggnader. Den uppgrävda jorden kommer att sällas och fynden kommer att mätas in med totalstation.

Avrapporteringen kommer efter undersökningarnas slutförande att genomföras som en delrapport inom projektet hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands älvar där kurserna ingår som del i förmedlingen av projektet. Projektet är tänkt att bekostas genom egeninsatser från Murberget läns museet Västernorrland och bidrag från Länsstyrelsen Västernorrland till projektet hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands älvar.

Under sommaren kommer Murberget även att fortsätta karteringarna av fornlämningarna Styresholm och Pukeborg med magnetometer och inmätningar av anläggningar och formationer med totalstation.

Projektet förväntas ge flera resultat:

- Skolbarnen och lärarna lär sig på ett konkret sätt mycket om regionens medeltid som sedan kan användas vid undervisningen.
- De medeltida lämningarna i Prästmon hamnar åter i fokus efter några år av stiltje.
- Helgundersökningarna gör det möjligt för flera personer att delta i utforskandet av de medeltida lämningarna (detta kan innebära det i *Kulturarv nu* angivna målet *livslångt lärande*, samt att *Murberget ska vårda, dokumentera och väcka intresse för länets materiella och immateriella kulturarv*).
- Styresholms läge vid Ångermanälven gör att kursverksamheten ligger i linje med två av tre prioriterade områden som utpekats av Murberget och Länsstyrelsen i *Kulturarv nu*, nämligen *de maritima kulturmiljöerna och älvdalarnas kulturlandskap*.

Länsstyrelsens motivering till undersökningen var "Länsstyrelsen bedömer att det är av stor betydelse att dokumentera erosionens inverkan på fornlämningen och klargöra vilka värden som genom denna går förlorad. Förhistoriska lämningar utgör ett viktigt källmaterial för förståelsen av äldre tiders samhällen och borgen har stor betydelse för förståelsen av bygdens etablering och expansion i området.

I länets kulturarvsprogram *Kulturarv nu* är samverkan ett nyckelord. Undersökningen sker i samverkan med Nylandsskolan, Ålandsbroskolan samt Styrnäs och Torsåkers hembygdsföreningar. Under ett par helger kommer öppna undersökningar med möjlighet för intresserad allmänhet att arrangeras.

Några av de övergripande målen i *Kulturarv nu* är att stärka människors historiska och kulturella medvetenhet, att göra kulturarvet tillgängligt för alla och att främja olika berättelser och tolkningar av historien. Länsstyrelsen bedömer att denna undersökning bidrar till att uppfylla dessa mål”.

Metod

Under kursverksamheten vid Styresholm 2009 (där skolbarn från 2-4 med föräldrar och lärare, gymnasieelever från 1-2 samt hembygdsföreningar och intresserad allmänhet deltog) inleddes dagarna med en rundvandring med guidning runt fornlämningsområdet.

Deltagarna fick vid rundvandringarna och senare vid undersökningarna tillfälle att diskutera olika frågor om medeltiden.

När ytor som skulle undersökas hade torvats av, grävdes jorden skiktvis ner med hjälp av skärslevar och hackor. Jorden sållades i såll med 2 eller 4 mm maskvidd. Fynden som påträffades i sållen tillvaratogs och registrerades per grävenhet (oftast 1 x 1 m rutor). Ytan som undersöktes har tidigare varit åkermark och undersökningen fortskred ner till orörda lager som rensades fram, varefter färgningar och anläggningar dokumenterades genom fotografering, inmätning med totalstation och ritning. De underliggande lagren i lämnades i stort sett kvar.

En lång markprofil dokumenterades genom profilritning. Metalldetektor användes för att söka av ytor.

Stora ytor karterades med hjälp av magnetometer (medel från stiftelsen Björkå AB fornminnesfond gjorde magnetometerkarteringen möjlig). Karteringen påvisar ytor där det funnits härdar och annat bränt material men även grävningar i marken som gropar och diken samt anhopningar av järnföremål och slagg.

Topografi

Styresholm ligger vid Ångermanälvens västra strand. Själva fästet är anlagt på den nordligaste delen av en hög sandbank (orienterad i N-S).

Området har under medeltiden skiljts från fastlandet av det s.k. Sursundet. Jordarterna i området består huvudsakligen av sand och mjåla vilka är lätteroerade.

Fästets östra delar är kraftigt eroderade och stora delar av fornlämningen är redan förstörda. De lägre västra delarna är däremot mer eller mindre intakta.

Torsåker utgörs till stora delar av en öppen jordbruksbygd. En hög andel av lämningarna från järnålder är bortodlade.

Fornlämningen och äldre uppgifter

Styresholm (Raä 17) finns omnämnt i två medeltida handlingar (svenskt diplomatarium). 1398 nämns borgen tillsammans med Faxeholm i Hälsingland och Korsholm i Österbotten, i en förlikning överlämnas Styresholm av Sven Nilsson Sture och vitalianerna till Drottning Margareta. Av brevet från 1398 framgår att Ångermanland och halva Medelpad hörde till borgens förvaltningsområde.

1405 överläts borgen på livstid till riddaren Algot Magnusson Sture och överlämnades till honom av riddaren Bengt Stensson (Natt och Dag) (Grundberg 2005:511). Algot Magnusson fick dock borgen med ett reducerat län (Ångermanland) som livsförläning (Blomkvist 2005:583).

Bild över Styresholm från 1910. Till höger i bild syns undersökningsområdet bakom gårdesgården. Foto från norr av Elvira Stattin.

Tidigare undersökningar har bedrivits mellan 1986-1995 inom Styresholmsprojektet samt 2007 och finns avrapporterat i både artikel och rapportform (stora Ådalen 2005, Styresholmsprojektet 1-3, George 2002, George 2008).

Flera äldre undersökningar (1865-1900-talets första decennier) har också genomförts vid Styresholm. Dokumentationen från dessa undersökningar är överlag bristfällig, det är bland annat oklart var föremålen är funna och exakt var undersökningarna är gjorda.

I nuläget anses Styresholm vara anlagt av vitalianerna under slutet av 1300-talet. För Faxeholm anges trolig grundläggning hösten 1395- våren 1396 (Mogren 2000:223).

När fästet övergavs är inte fastställt. I publikationen "Stora Ådalen" var artikelförfattarna inte helt eniga om hur undersökningsresultaten skulle tolkas. Blomkvist gör gällande att Styresholm övergavs under fredliga former kort efter det att Algot Magnusson fått fästet i sin hand och därefter lokaliserat sin länsförvaltning till Kungsgården i Bjärträ socken (Blomkvist 2005:556).

Det finns dock flera tecken på strider i området: Fynd av armborstpilspetsar i älven och på borgområdet vid Styresholm och Pukeborg, en spjutspets och en pik/spjutspets (en på vardera fästet. Fynd på Pukeborg av utlösningmekanism till slunga. Ev fynd av slungstenar vid Styresholm. Fynd av människoben från Pukeborg.

Flera byggnader har brunnit ner och flera brandfaser finns belagda.

Traditioner om stridigheter i form av balladfragment och berättelser upptecknade av Hülpers under 1700-talet (Stenman 2005:353-355).

Pedagogisk verksamhet och informationsinsatser

Undersökningarna uppmärksammades under sommaren i två tidningsartiklar i Tidningen Ångermanland och en webbartikel på Murbergets hemsida. På arkeologidagen den 30

augusti guidades besökarna runt fornlämningsområdet, de fick även tillfälle att se hur en arkeologisk undersökning går till då kursen pågick under denna helg.

Under maj hölls kurser för årskurs två från Ålandsbroskolan och årskurs fyra och fem från Nylandsskolan. Elever, föräldrar och lärare guidades runt på fornlämningsområdet, de fick lära sig hur en undersökning går till, själva delta i grävningen och även lära sig hur arkeologer arbetar för att få fram kunskap. Skolbarnen och lärarna kunde på ett konkret sätt lära sig mycket om regionens medeltid som också kan användas i undervisningen. Efter undersökningen ritade eleverna från Ålandsbroskolan teckningar med motiv från undersökningen (se exempel nedan).

Helgundersökningarna gjorde det möjligt för flera personer att lära sig hur en arkeologisk undersökning går till och samtidigt delta i utforskandet av de medeltida lämningarna.

Totalt deltog 150-160 personer i åldersspannet 8 till ca 80 i undersökningarna sommaren - hösten 2009.

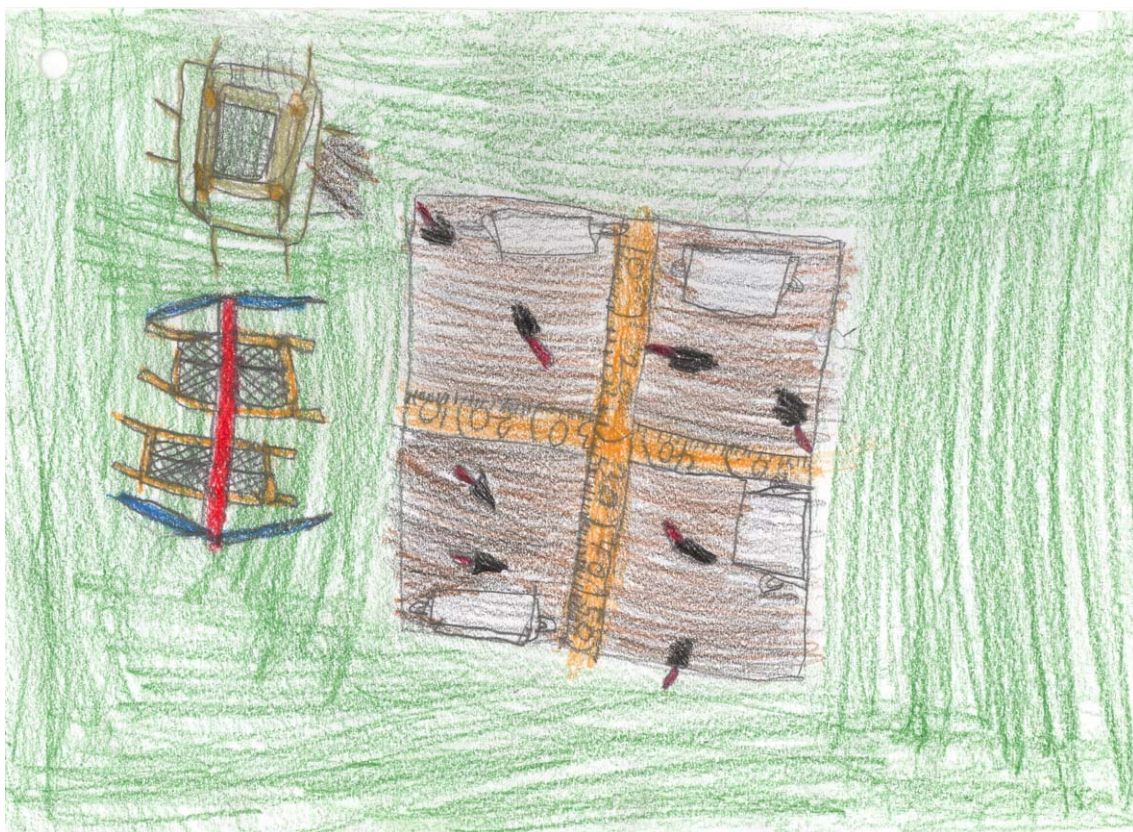

Bild av teckning ritad av ett skolbarn som deltagit vid undersökningen med motiv av ett av undersökningens schakt med tumstockar, skärslevar, fyllfat och säll.

Grävande kursdeltagare från den allmänna kursen.

Elever från Sandö räddningsgymnasium.

Elever från Nylandsskolan.

Grävande elever från Ålandsbro skolan.

Anläggnings- och ytbeskrivningar

Anläggning 1. Mörkfärgning (Nö-Sv orientering). Belägen i rutorna 3083 (X 6997 875,2 Y 1598 833,55) och 3085 (X 6997 876,12 Y 1598 833,7), Z var ca 7,34 m.ö.h.

i alven under matjorden. Fyllningen bestod av kol och enstaka ben och 3085. Bredden på rännan var 0,23 – 0,3 m. Mörkfärgningen ser ut att fortsätta in i ruta 3232 (X 6997 878,49 Y 1598 834,49) och har då varit minst 4,25 meter lång. Troligen utgör mörkfärgningen resterna efter en husvägg. Anläggningen profilgrävdes ej.

Anläggning 2. Ränna 0,14 – 0,20 m bred och minst 2,8 m lång. Orienterad i Nö-Sv. Belägen i rutorna 3084 (X 6997 875,38 Y 1598 832,63) och 3170 (X 6997 877,37 Y 1598 833,02) Z var ca 7,34. Rännan som troligen utgjort platsen för en golvsås ligger parallellt med anläggning 1 på ett avstånd av 0,65 -0,8 m cc. Rännan profilgrävdes ej.

Anläggning 3. Stolphål i ränna (anläggning 2), fyrkantig form (X 6997 875,23 Y 1598 832,77 Z 7,30), fyllning av mörkbrun mjäla och inslag av bränd lera och i kanterna kol. Storleken var 0,12 x 0,13 m. Anläggningen omgavs av ljusgrå mjäla. Anläggningen snittades i N-S och var ca 0,05 m djup. I botten av fyrkantsstolphålet, mot rännan hittades en grov spik som antagligen fäst själva stolpen i den ås som varit placerad i rännan.

Anläggning 4. Grop mellan anläggning 1 och 2 (X 6997 876,96 Y 1598 833,68 z 7,36). Storlek 1,5 x 0,95 m i Nö-Sv orientering). Fyllningen bestod av sotig mjäla med inslag sot och av ben. Anläggningen profilgrävdes ej.

Anläggning 5. Stenpackning (X 6997 876,76 Y 1598 831,36 Z 7,35) orienterad i Nö-Sv. Storlek 1,35 x 0,35 m. Anläggningen profilgrävdes ej.

Anläggning 6. Mörkfärgning 0,25 x 0,25 m stor (X 6997 878,20 Y 1598 833,96 Z 7,37). Anläggningen profilgrävdes ej.

Anläggning 7. Mörkfärgning 0,17 x 0,12 m stor (X 6997 878,84 Y 1598 833,12 Z 7,38). Anläggningen profilgrävdes ej.

Bild över anläggningarna 1-7. Foto taget från norr.

Anläggning 8. Stenfylld grop ca 3 x 2,3 m stor (X 6997 889,20 Y 1598 834,00 Z 6,81). Fyllning av sten ca 0,05 -0,2 m stora samt inslag av tegel. En del av stenarna var skörbrända. I gropen påträffades fynd av eventuellt ämnesjärn (fnr 475) och kvarnstensfragment (Fnr 513) mm. Anläggningen hann inte undersökas färdigt under kursen 2009 utan planeras att undersökas under 2010. Anläggningens funktion är därför inte klarlagd.

Anläggning 8 under utgrävning. Foto från öst.

Anläggning 9. Stenansamling ca 1 x 0,65 m stor (X 6997 895,55 Y 1598 832,70 Z 6,31). Ej färdigundersökt under kursen 2009 varför den fulla utbredningen inte är känd). Fyllning av stenar upp till ca 0,1 m storlek. Funktionen ej klarlagd.

Bild på anläggning 9 . Foto från öst.

Anläggning 10. Mörkfärgning ca 0,3 x 0,2 m stor i N-S orientering (X 6997 895,60 Y 1598 833,28 Z 5,4).

Anläggning 11. Nedgrävning ca 0,4 x 0,2 m i N-S orientering (X 6997 896 Y 1598 834 Z 5,33), endast framgrävd i västra delen som låg i schaktet.

Bild på anläggning 10 i bildens mitt till vänster och anläggning 11 i bildens mitt till höger. Foto från söder.

Anläggning 12. Grop, ca 0,7 x 0,4 m i SSV-ÖNÖ orientering (X 6997 896,55 Y 1598 833,55 Z 5,50). Anläggningen innehöll några stenar ca 0,1 m stora. Anläggningen dokumenterades i långprofilen.

*Anläggning 9 till vänster i bild, i bildens övre del anläggning 12.
Foto från syd.*

Anläggning 13. Stenpackning, ca 0,45 x 0,2 m i Ö-V orientering (X 6997 897,3 Y 1598 833,5 Z 5,21). I långprofilen ser anläggningen bara ut som en svacka i ett gråbrunt mjäla/sandlager.

Anläggning 13. Foto från norr.

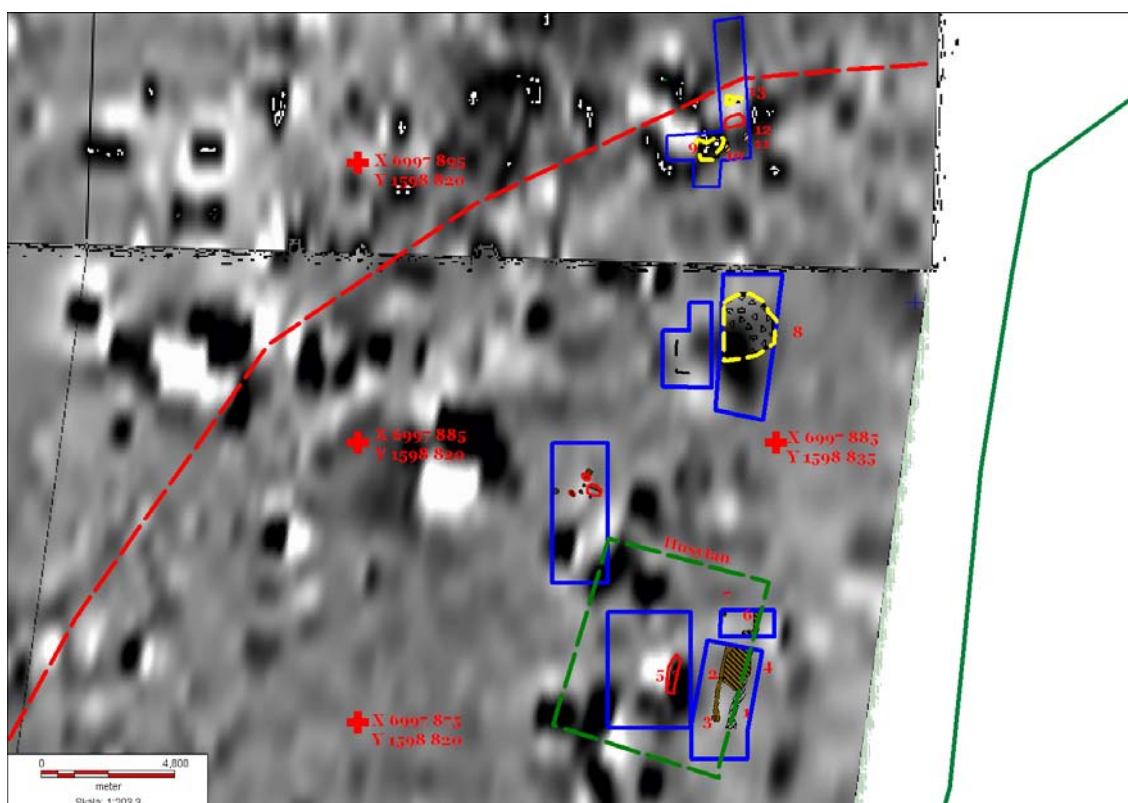

Bild över delar av undersökningsytan med grävda schakt (blå linjer), anläggningsnummer och det som troligen är en husyta (grön streckad linje).

Bild över undersökningsytan. Foto taget från öst.

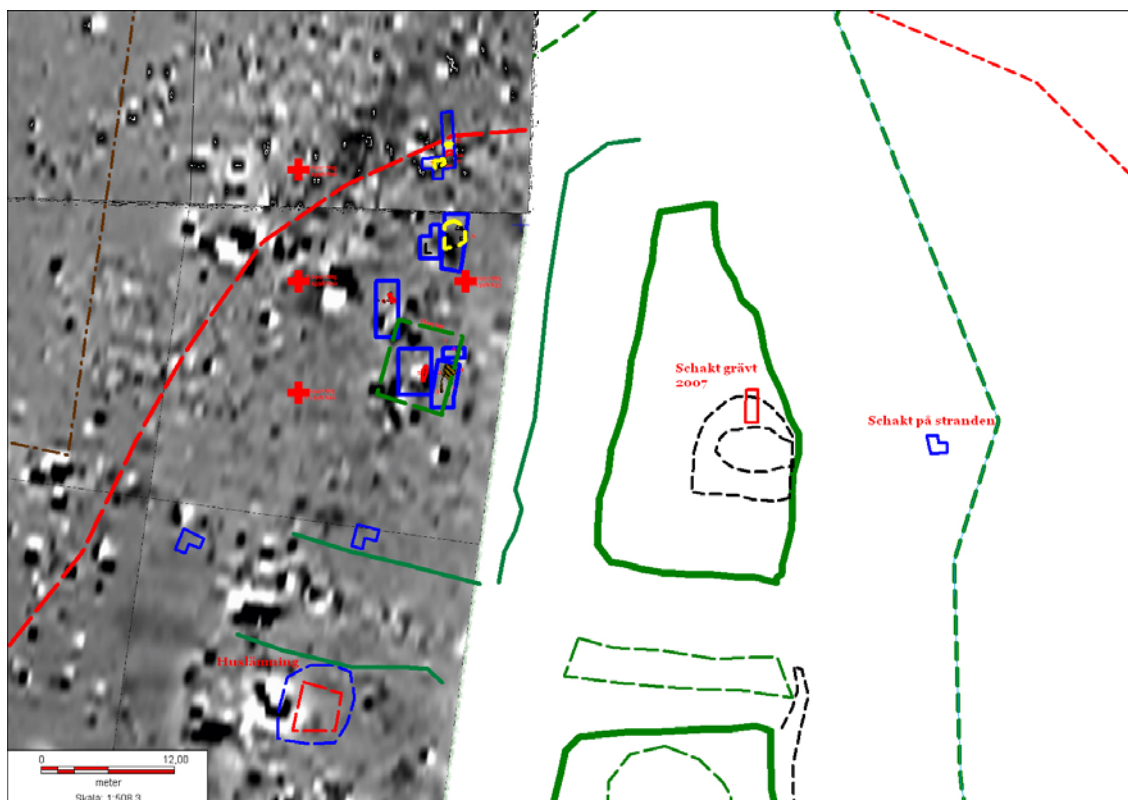

Bild över alla schakt undersökta 2009.

Fyndmaterial

Spikar

sammanlagt 131 fynd av spikar och spikfragment, en del av dem något osäkra utgör näst efter massfynden av exempelvis tegel den största fyndkategorin till antalet. De flesta (58 stycken), hittades vid den så kallade hus- ytan, i schaktet norr om denna yta hittades 14 stycken, i och kring gropen (anläggning 8) hittades 31 stycken och i schaktet norr därom 22 st. I denna rapport görs ingen analys av spikarnas storlek och fyndsammanhang för att om möjligt tolka konstruktioner, en sådan analys kan möjligen göras efter nästa undersökning på platsen då större ytor undersökts.

Hästutrustning

37 hästkosömmar varav åtta av dem är något osäkra hittades. De återfanns såväl inom den tänkta huskroppen liksom norr därom. Inte mindre än nio stycken påträffades i gropen (anläggning 8). Hela undersökningsytan har tidigare varit åker, en del av sömmarna skulle därför kunna vara tappade i samband med åkerbruket. Sömmarna är av medeltida typ, att de förekommer i anläggning 8 bör även visa att de är medeltida.

Bland sömmarna finns exemplar av Eketorp- typerna a, b, c och d samt ytterligare någon typ. Det är därför troligt att hästar funnits på den ö som Styresholm utgjorde både under sommar och vinterhalvåret. Hur förflyttningen över Sursundet till "fastlandet" gått till, via bro eller båt går ännu så länge inte att säga utifrån det arkeologiska materialet.

Hästkosömmarnas läge antyder närhet till stall, möjligen också till smedjan.

En järnring som skulle kunna höra till en grimma (fnr 273) hittades i schaktet vid anläggning åtta.

Järnring (fnr 273) som skulle kunna vara till en grimma.

Brodd

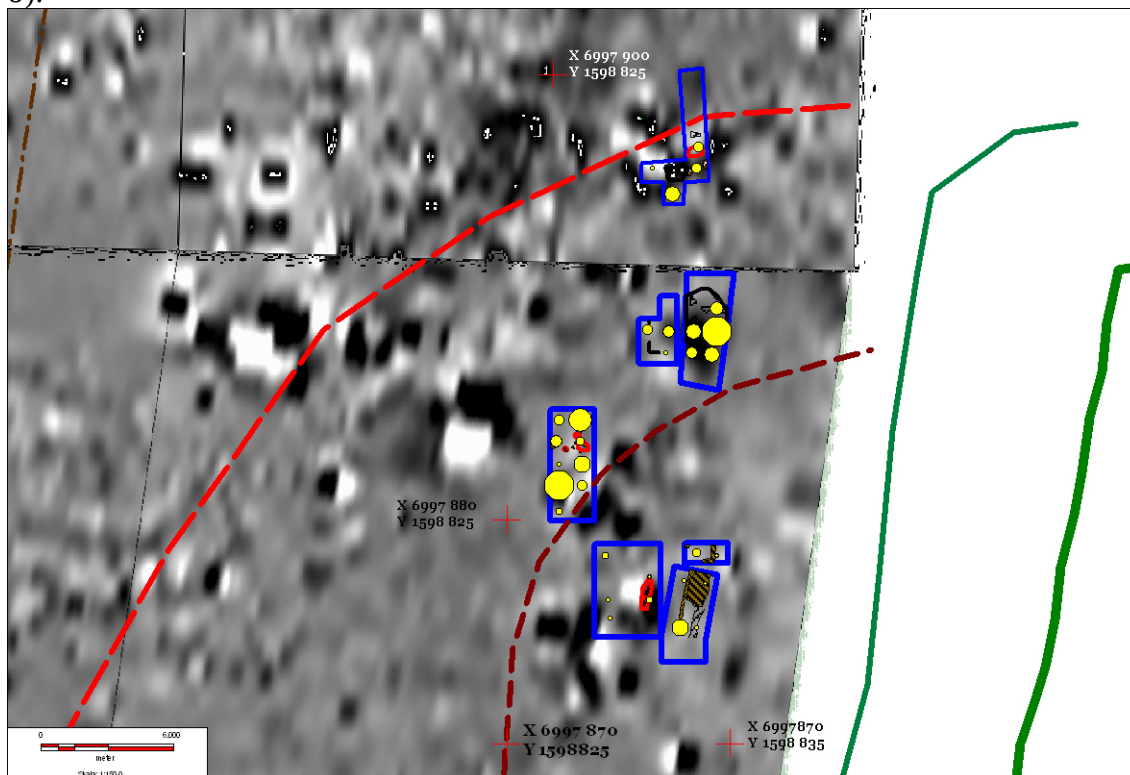
En treflikig brodd (fnr 458) hittades inom hus- ytan. Brodden ger tillsammans med hästkosömmarna av vintertyp goda belägg för att fästet varit i bruk under hela året.

Bild av brodd med fyndnummer 458.

Sintrad lera

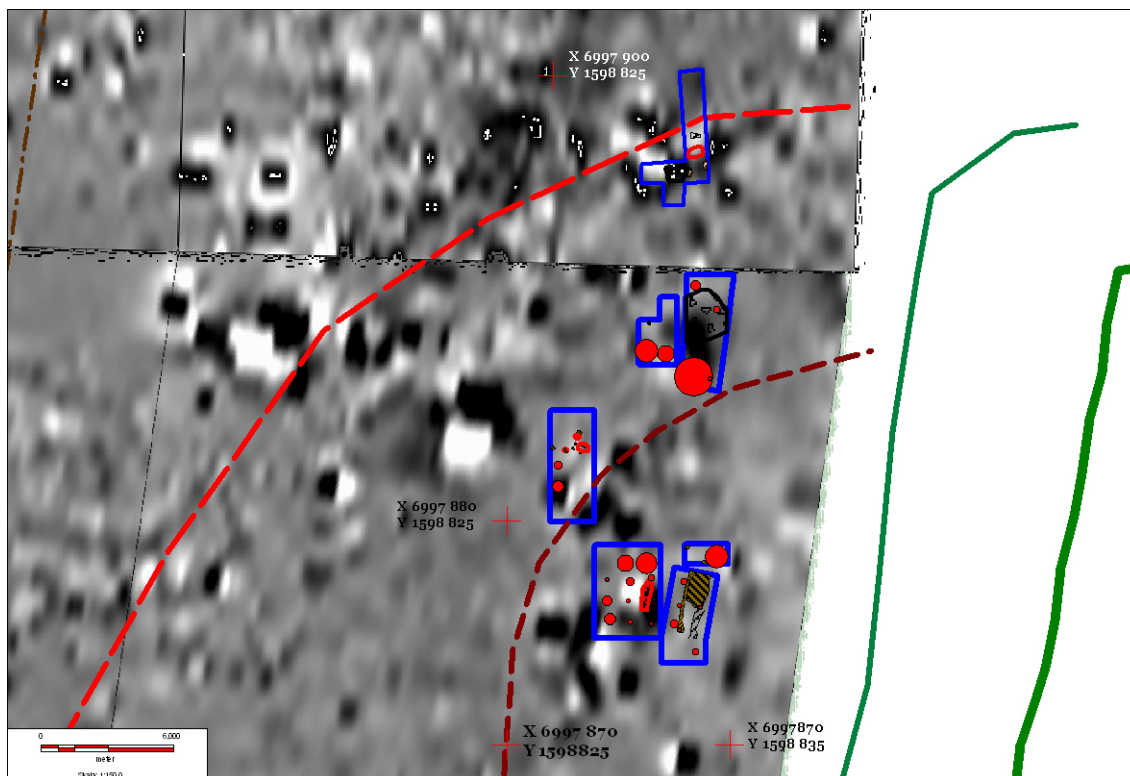
Den sintrade lera har förmodligen samband med hårdar och ässjor inom området. Den ena koncentrationen återfinns i schaktet öster om koordinatangivelsen X 6997 880 Y 1598 825. Jorden i detta schakt var mycket sotig och större mängder tegelfragment kommer också därifrån. Tegelmängden ger anledning att tro att en mer eller mindre sönderplöjd hård finns i eller intill schaktet. Den andra koncentrationen återfinns i den stenfyllda gropen (anläggning 8).

Spridningen av sintrade lera markerad med gula prickar i intervall upp till en vikt av drygt 60 gr per m²-ruta.

Slagg

Den slagg som påträffades vid undersökningarna var av typen smidesslagg. En del bitar var mycket blåsiga och lätta, ibland svåra att skilja från sintrade lerstycken. Spridningen mellan dessa två fyndkategorier ser dock inte ut att sammanfalla. Att en smedja funnits i området verkar mycket troligt. Exakt var är i nuläget inte känt.

Slaggspridningen i olika intervall där punkternas storlek motsvarar slaggvikt per m²-ruta från ca 18- 191 gr.

Osmundjärn

Båda de järnklumpar som skulle kunna vara ämnesjärn fnr 475 och 512 hittades i den stensatta gropen (anläggning 8). De väger 208 respektive 301 gr. Att järnen inte väger exakt vad som stadgades behöver kanske inte betyda så mycket då det antagligen var viktigast att 24 järn tillsammans vägde ett pund. Det måste också ha varit svårt för smederna att hugga till en bit av rätt vikt.

1340 fastslog kung Magnus Eriksson att 24 osmundar skulle väga ett pund (lispund= 6,8 kg)

“Item stagghum wi ath enghin baersman söl sith jaern them som aethandhe waror eller for annat kram ey dyrare osmundin en for en paenningh ok saa tunghan att IIII ok tywgu waegha ett pundh, ok then tyngdh willjom wi ath hallas skal I allom baers retthom” (Björkenstam 1993:16).

Osmundens vikt och antal har varit strängt reglerat redan från 1300-talet, om man bröt mot dessa regler bestraffades man med böter. Från 1250-1450 var svensk osmundsexport bland de största i Europa. Anledningen till att man tillverkade osmund var att köparen skulle garanteras ett rent och gott järn (Persson 1997:24).

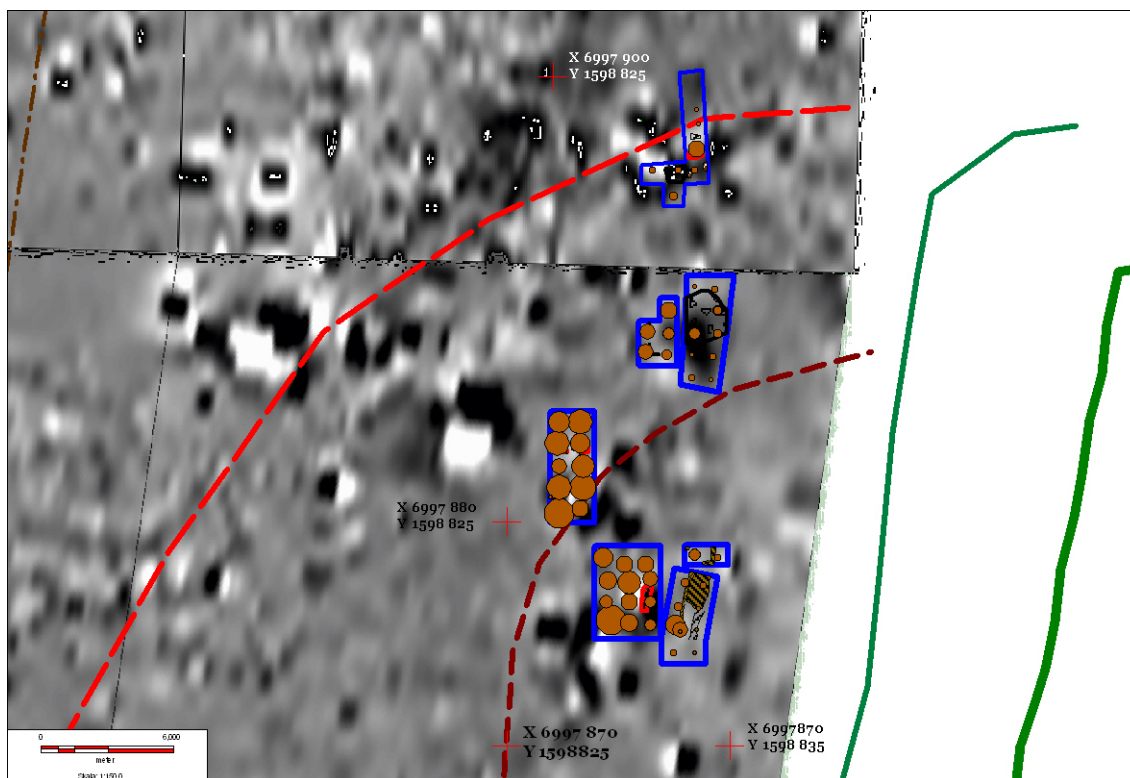
Fyllningen i gropen med sten, block, en del skärvsten och större tegelfragment gör att materialet verkar vara undanröjt från ytan strax söder om anläggningen. Möjligen kan smedjan ha legat där.

Järntacka (fnr 475) som möjligen är ett osmundjärn.

Tegel

Teglet är mycket fragmenterat och påträffades främst inom två schakt, öster om koordinatangivelsen X 6997 880 Y 1598 825 samt inom husytan. Teglet kommer förmodligen från en sönderplöjd hård som haft tegelstenar i botten.

Spridningen av tegelfragment markerad bruna prickar. Punkternas storlek motsvarar vikt tegel per m².

Glas

Samtliga glasfragment som tillvaratogs vid fyndregistreringen (utom fnr 648) är ljusa, matta glas som ser gamla ut. Glasfragmentet 648 är rundat och har en gråaktig ton, möjligen kan det vara en mynningsbit. Glasfynden hittades vid husytan (6 st), schaktet norr därom (1 st) och ytan vid gropan med anläggningnummer 8 (1 st). Vid Murbergets undersökningar inom projektet stora Ådalen fann man en glasskärva vid Pukeborg (ca 250 m från Styresholm) (Wallander 2005:388).

Knapp och pärlor

Ett fragment av en svart glasknapp (fnr 698) och två mindre glaspärlor, en rosa och en vit (fnr 598 och 612) påträffades vid undersökningen. En svart glaspärta (fnr 58) hittades även vid Murbergets undersökning år 2007 (George 2008:58).

Om knapparna och pärlorna är moderna eller ej kan rapportförfattaren inte avgöra. Pärlorna är funna ca 3,5 m från varandra inom den förmodade husytan respektive den östra vägglinjen.

Blyplomber

Två plomber hittades, en (fnr 283) med svag prägling på båda sidor samt blyplomb (fnr 294) med något slags prägling liknande pärlband. En plomb liknande fnr 294 påträffades vid en förundersökning vid Raå 100 och 102 Klissbacken, Sundsvalls sn sommaren 2010.

Båda fynden är gjorda i älven vid avsökning med metalldetektor. Om plomberna identifieras skulle det skulle kunna ge uppslag till vilka varor som har hanterats vid Styresholm. *Plomberna som var tosidige, var forsynt med stempler som ved navn eler våpen anga tillverkningsstedet og tjente dermed som tegn på en bestemt kvalitet* (Skaare 1968:328-330).

Bleck och smältor

Spridningen av föremål som skulle kunna ha anknytning till metallhantverk är kopparbleck, järnplåtsfragment, silver och kopparsmältor. Materialet har dock en ganska jämn spridning över de undersökta schakten. Påfallande många fynd finns från älvbotten vilket i sig även beror på att de plockats upp vid avsökning med metalldetektor. Föremålen på älvbotten indikerar att ytan tidigare utgjorts av ett aktivitetsområde som sedan fullständigt eroderat och bara lämnat kvar en del fynd och stenar.

Skrivdon

Resterna efter vad som troligen är en skrivdonsspets (fnr 497) av järn av okänd ålder hittades.

Bild av fynd nummer 497.

Textil

I det schakt som grävdes nere på strandplanet nedanför norra platån hittades textilrester under ca 0,5 m jord. I lagret fanns även tegelrester och annat material som verkade vara medeltida. Textilerna är troligen medeltida men vävtekniken förekommer under lång tid och skulle även kunna vara från historisk tid. Textilierna är därför ej daterbara utifrån tekniken enligt Margareta Nockert (muntligen).

Bild över textilfyndet (fnr 712) nere från strandhaket.

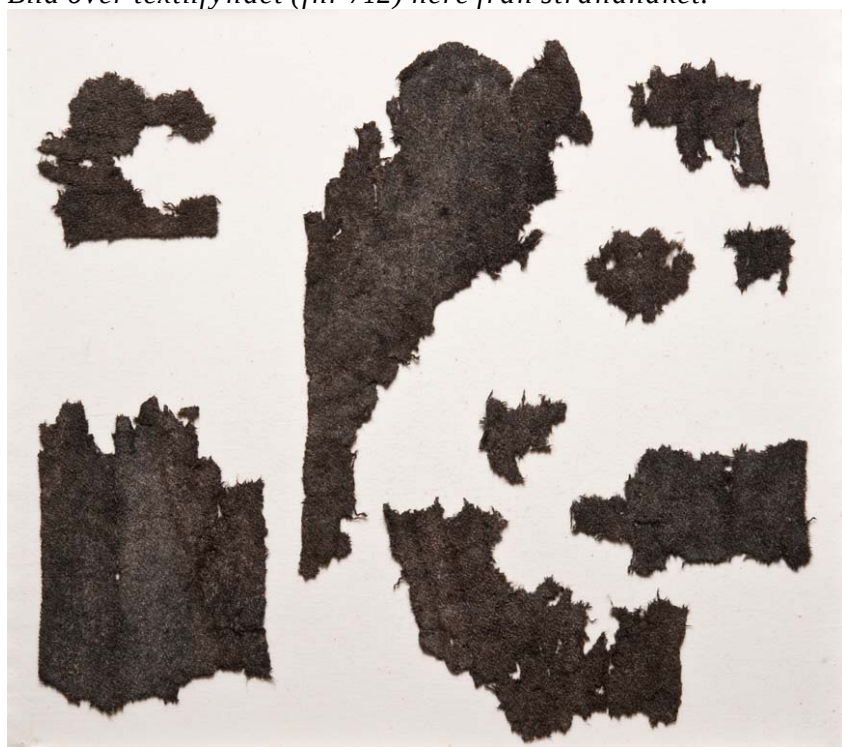

Bild över textilfyndet (fnr 712) nere från strandhaket.

Hyska

En hyska (fnr403) påträffades inom det område som antas ha varit ett hus. Det är oklart om hyskan tillhört en manlig eller en kvinnlig dräkt. Motsvarande hyskor förekom i det arkeologiska materialet från den skogsfinska gården vid Råsjön från 1600-talet (George 2004).

Ringfragment

Ett ringfragment av silver (fnr 372) hittades inom husytan. Ringfragmentet har längsgående linjer i ringens båda ändar samt tvärgående streck. Vid Murbergets undersökningar 1995 påträffades en liknande ring (fnr 1995/58) då man undersökte ytan nedanför den mellersta borgkullen (ca 40 m söder ut från den här avrapporterade undersökningen).

Koppargrytsfragment

Fyra koppargrytsfragment påträffades vid avsökning med metalldetektor nere i älven (fnr 284, 285, 380 och 382). De hittades inom en yta på ca 4 x 2 m. Även vid föregående undersökning hittades grytfragment (en hank) i älven.

Bild av koppargrytsfragment med fynd nummer 284.

Keramik

Sammanlagt nio keramikfragment framkom. Inom den tänkta hus ytan hittades fyra fragment. Fnr 663 som verkar vara ett ljust rödgods, fnr 708 ljust gråvit stengods, fnr 611 möjligen ett ljust gråvit stengods och fnr 705 en plan bottenbit av rödgods, diametern har varit ca 7 cm.

I schaktet norr om husytan framkom fragment med fnr 702 som är en spjälkad ljust beige mynningsdel.

I schaktet vid gropen (anläggning 8) framkom fnr 694 som troligen är sentida då den har en grön dekor (godset är ändå inte riktigt porslinslikt), fnr 703 en ljus vitgrå plan bit som möjligen är stengods, fnr 707 ljus gråvit stengods.

I schaktet norr därom framkom ett fragment fnr 701 som utgörs av en bit rödgods, ena sidan är spjälkad medan den andra har en mycket slät yta,

Knivar

Två knivar hittades, den ena inom (fnr 404) husytan och den andra (fnr 272) vid anläggning 12 i schaktet längst i norr.

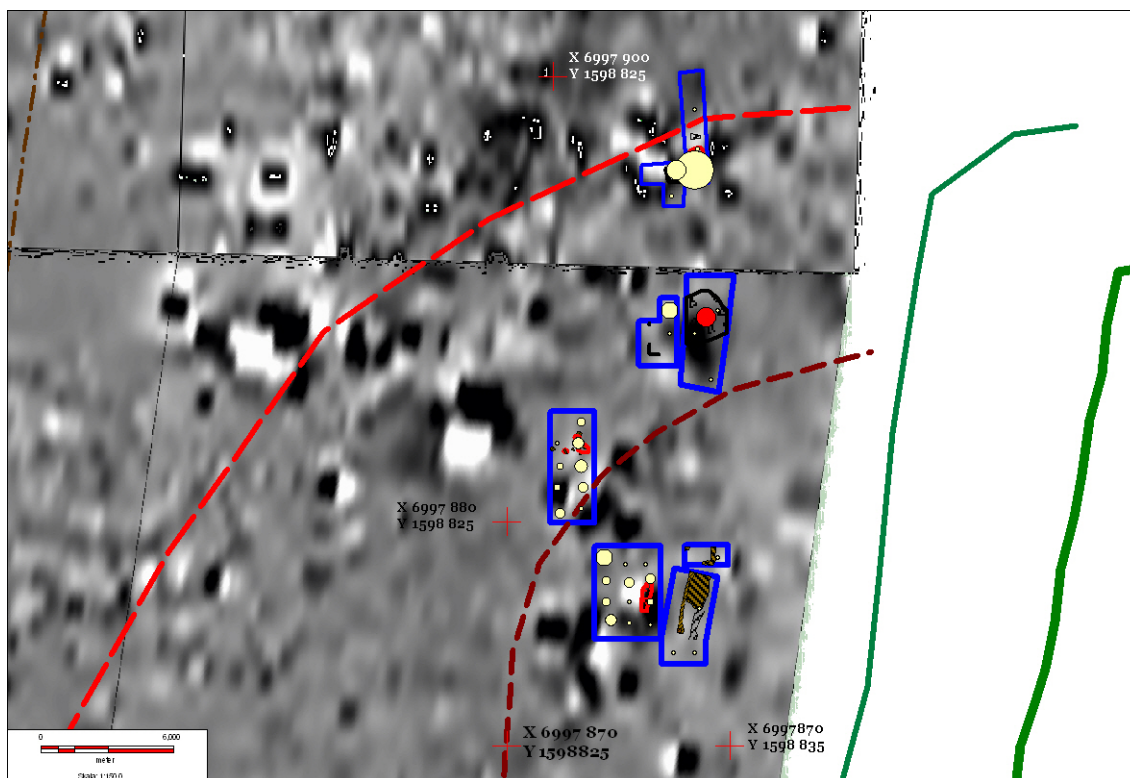
Bild av kniv med fyndnummer 272.

Bild av kniv med fyndnummer 404.

Kalksten

Förekomsten av kalksten är av allt att döma inte naturlig i området. Spridningen är ganska jämn över ytorna och någon speciell användning knuten till särskilda aktiviteter eller anläggningar är svåra att urskilja. Möjligen kan kalkstenen ha kommit till platsen i form av barlast, men inte heller denna teori förklarar spridningen. Även på Faxeholm finns rundat material som tolkats som barlast (Mats Mogren muntligen).

Spridningen av kalksten markerad av vita punkter med proportionell storlek. Lägsta registrerade vikten per m^2 var 0,6 gr och den största 674,7 gr.

Knape

Vad detta föremål som enklast kan beskrivas som ett fäste för exempelvis lina på en flaggstång har använts till är oklart. Fyndet påträffades inom husytan och det ligger nära till hands att anta att en lina varit virad kring krokarna för att hålla något i andra ändan av linan uppe. Det kan naturligtvis också hörä till något skepp.

Bild på s.k. knape.

Överfall till lås

Ett föremål (fnr 440) som möjligen kan vara ett överfall till ett lås och suttit fäst på en kista eller liknande hittades inom husytan.

Bild av föremål med fyndnummer 440.

Kvarnstenar

I fyndmaterialet finns en del av en vridkvarn av sandsten (fnr 513). Fyndet gjordes bland stenmaterialet i norra delen av anläggning 8. Fragmentet har inhuggning efter en tapp vilket bör betyda att det varit infästningen av en axel i en vattendriven skvaltkvarn. Det finns även rester efter ett hål ca 35 mm i diameter vars centrum legat ca 150 mm från axelns centrum. I hålet har troligen en vevkäpp haft sin plats. Detta innebär om tolkningen är riktig att vridkvarnen till en början varit vattendriven men senare drivits för hand vid Styresholm. Det finns även fragment (fnr 668 funnen i schaktet norr om husytan) av silverglänsande glimmerskiffer med inslag av hårdare material, denna bergart brukar användas till kvarnstenar och har troligen ett västligt ursprung (Jämtland eller Norge).

Vridkvarnsfragment (fnr 513) med inhuggning för tapp i bildens högra del samt rester efter ocentriskt hål i bildens vänstra del.

Myntfynd

Flera mynt/myntliknande föremål påträffades vid undersökningarna 2009, föremålen bedömdes av Monica Golabiewski Lannby Kungl. Myntkabinettet Sveriges Ekonomiska Museum i Stockholm. Kopparmyntet och den möjliga blyplomben hittades med hjälp av metalldetektor nere på strandplanet och i älven.

Fnr	Vikt	Land	Mynt- utgivare	Period	Myntort	Valör	Beskrivning / Metall	Präglad ca	Anmärkning
509	2,85	Sverige	Ulrika Eleonora/ Fredrik I	1719-1751	Stockholm	1 öre km?	Koppar	1719-1750	Slitet, osäkert
510	0,34	Okänt					Silvermynt?	Medeltid	Flera små fragment
511	1,00	Sverige?					Medeltida blyplomb?		Liknar Magnus Erikssons tvåsidiga penningar

Tabell över myntfynd.

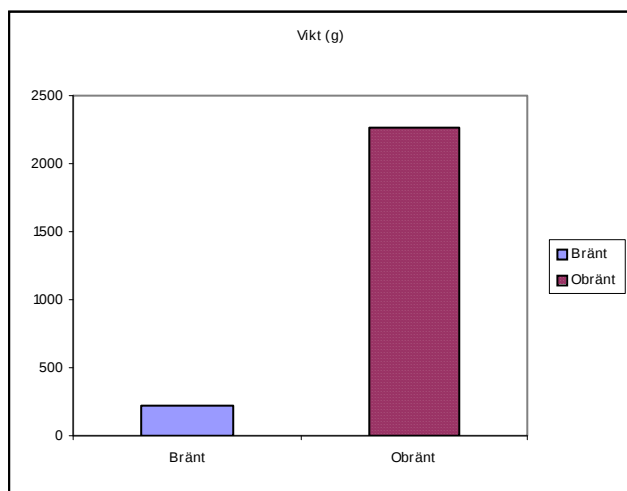
Osteologisk analys (av Ylva Telldahl)

Inledning

Utgrävningar av borgen Styresholm har pågått under 1987-1995 inom Styresholmsprojekt som bl.a. behandlar de båda borganläggningarna Styresholm och Pukeborg i Ådalen, Ångermanland. Borganläggningen Styresholm är daterad till slutet av 1300-talet till början av 1400-talet. Under 2007 utfördes en förstudie för att ta reda på erosionens inverkan på fornlämningen. I samband med den förstudien tillvaratogs benmaterial från den norra platån (borgkullen). Den osteologiska rapport som utfördes av benmaterialet från tiden 1987-1995 års utgrävningar har styrt utformningen av denna osteologiska rapport som behandlar benmaterialet från 2009 års utgrävning. En mindre jämförelse görs med dessa resultat i slutet av rapporten.

Material och metod

Benmaterialet uppgår till 2489,5 g varav 218,3 g (8,8 %) avser bränt material och 2271,2 g (91,2 %) obränt materiale. Skillnaden som ses i vikt är inte lika tydlig när fragmenten räknades där en jämnare fördelning ses med 554 brända och 856 obrända ben. Detta kan delvis förklaras i att den största mängden ben avser nöt och gruppen stor gräsätare.

Figur 1: Fördelning av brända och obrända ben i vikt (g).

Benmaterialet har bestämts till art eller klass och i vissa fall endast till benslag/bengrupp. Endast ett mindre antal ben har varit möjliga att mäta men ingen mankhöjdsberäkning kunde utföras. Dock har mått tagits på ett antal fingerben från nöt vilka har jämförts med andra mått från lokaler där mankhöjdsberäkningar utförts på metapodier.

Mätningar utfördes efter von den Driesch mätmetod (1976). Benslag som bedömts till benslag men ej art har indelats i grupperna stor ungulat (storlek häst/nöt/älg), liten ungulat (storlek får/get/svin) samt litet- och stort däggdjur. Denna gruppering ger också en klarare bild över förhållande mellan köttrika och köttfattiga regioner.

Identifiering av förändringar på benen som spår av styckning och brott utfördes efter Outram (2002). Tafonomiska förhållande följer de av Behrensmeyer utformade stadiindelningar samt O'Connor (2003). Vidare har Serjeantsons kodning av benelementen använts (1992).

Åldersbedömning utfördes baserat på tandframbrott och tandslitage likväl har epifyssammanväxningar använts. Tandframbrott följer Silvers riktlinjer (1969) medan tandslitage registrerades efter Vretemarks tre grupper, svagt, medel och starkt (1997). Epifyssammanväxningar noterades och följde Silvers indelning (1969). Fragmenten räknades och vägdes och en estimering av minsta antalet individer (MNI) har gjorts .

Bevaringsgrad

Bevaring av djurbensmaterial är i stort beroende av miljön de nedlagts i. De ben som arkeologerna gräver fram utgör oftast endast en liten del av de faktiska nedlagda på en boplatz över tiden. Det obrända benmaterialet har dels en ljus färg och mörkare benyta, vilket kan ge en indikation på att de bevarats i jordmån som kan vara kalkhaltig. Bevaringsgraden är i många fall dålig där benfragment lätt sönderfaller vid hantering. Ingen av dessa ben uppvisade varken krackeleringar eller skevningar vilka är tecken på att de utsatts för sol och regn. Detta stöds också av att inga gnagspår eller tandpunkteringar har noterats. Det brända benmaterialets färg och struktur kan också vara behjälpligt. Fragmenten i detta material har med undantag av ett fåtal en vitbränd färg som kommer av att benen utsatts för höga temperaturer (Bukistra & Ubelaker 1994:95).

Benen har där så varit möjliga delats in i frakturmönstergrupper för att därigenom få en ökad bild av hur benen hanterats (Outram 2002:51, Lepiksaar 1989). Majoriteten av fragmentens kanter uppvisar transversiella och diagonalt avbrutna benändar där den första troligen visar spår av styckning medan den andra typen uppkommit på torra ben varför flera mindre mikro-frakturer formas. Endast ett fåtal benfragment har spiralfrakturer som formas på färskt ben när exempelvis rörben krossas för att komma åt benmärgen. Denna typ av slaktspår återfanns på 28 rörben från arterna nöt, får/get, svin, stor/liten-gräsätare samt litet däggdjur varav 18 stycken återfinns bland de större djuren. Hugg- och snittspår har noterats på totalt 50 stycken benfragment där 19 stycken utgörs av revben.

Resultat

Totalt 754 benfragment av 1410 stycken har identifierats till art eller klass (se tabell nedan). Medelstorleken på totala antalet fragment ligger mellan 2-3 mm men de oidentifierade fragmenten har en medelstorlek mellan 0,5-1 cm vilket kan förklara den höga andelen som inte gått att identifiera. Majoriteten av dessa utgörs dessutom av brända ben.

Art/klass	Antal		Vikt (g)
	Bränt	Obränt	
Nöt (<i>Bos taurus</i>)	2	85	1255,6
Häst (<i>Equus caballus</i>)		2	3,7
Får (<i>Ovis aries</i>)		2	14,2
Får/get (<i>Ovis a./capra h.</i>)	13	46	129,6
Svin (<i>Sus domesticus</i>)	6	11	89,6
Liten gräsätare	67	78	67,4
Stor gräsätare	26	233	705,4
Gräsätare	43	19	20,3
Litet däggdjur	48	17	23,1
Stort däggdjur	31	21	43,3
Däggdjur	2		1,3
Fisk		2	0,4
Totalt	238	516	2354,0

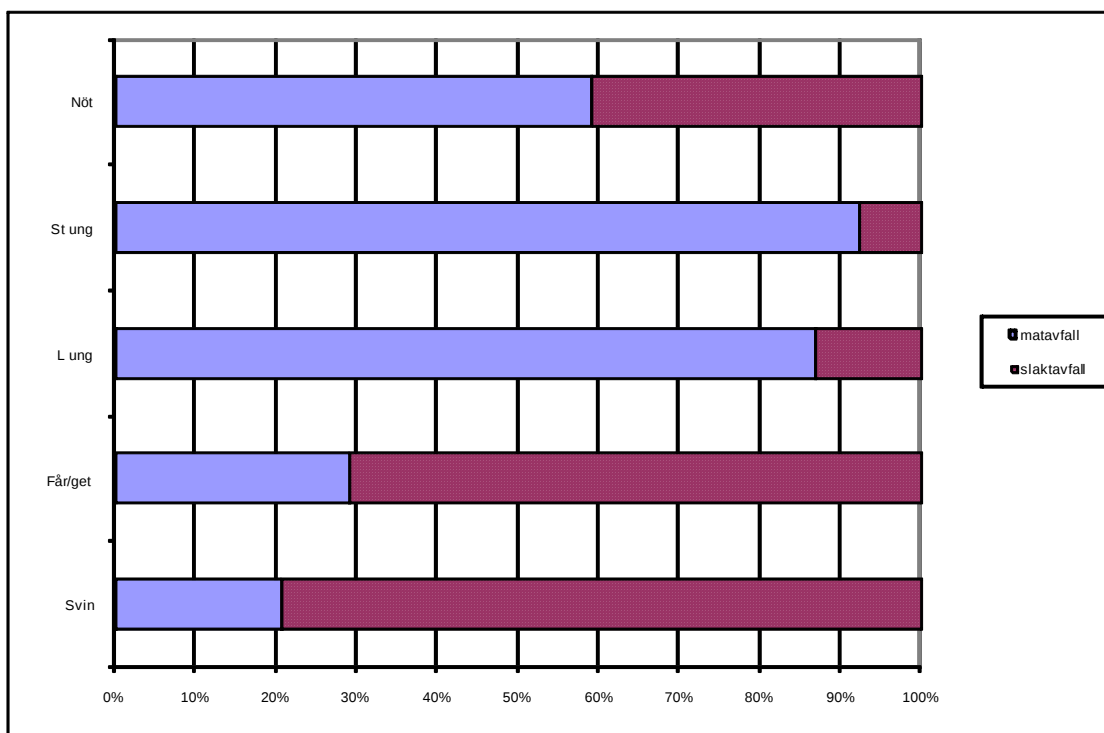
Tabell över fördelningen av benfragment/art alt. Klass.

Artfördelningen

Fem arter har identifierats vilka är nöt, häst, får, svin samt fisk. En större mängd ben tillhör dock grupperna stor- och liten ungulat samt stort och litet däggdjur i vilka benelement från de identifierade arterna kan ingå. Detta kan därmed förändra förhållandet mellan arternas närvaro. På grund av den höga fragmenteringsgraden var MNI relativt lågt och gav åtta djur. Endast två benfragment av fisk har identifierats och avser ett kraniefragment och en kota.

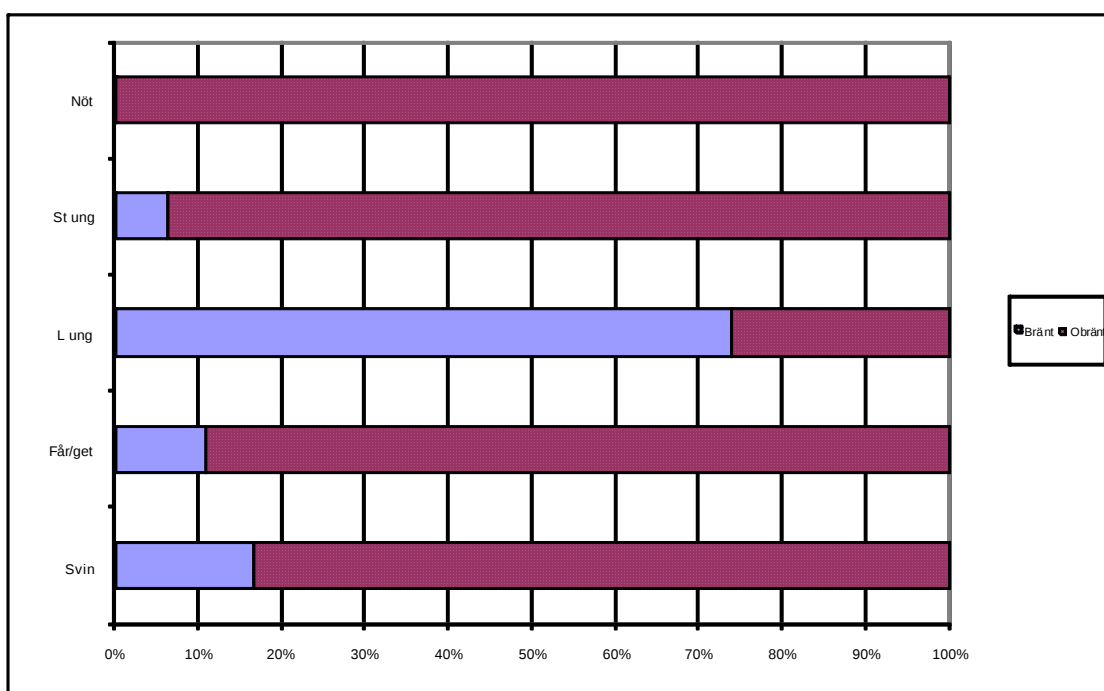
Mat- och slaktavfall

Studiet av förhållandet mellan köttrika och köttfattiga ben ger en bild av hantering av djurkropparna på boplatsen. Som köttrika regioner ses ryggrad, revben, skulderparti, framben samt bäckenben och bakben. De köttfattiga avser kranium, underkäke, hand- och fotrotsben, Mellahands- och mellanfotsben, falanger samt svanskotor. En studie som utförts tidigare visade att om 39 % av ett benmaterial avser köttrika regioner tyder det på att övervägande del är matavfall (Sigvallius 1988:43f). Materialets fördelning i vikt är 27,4 % matavfall och 33,7 % slaktavfall (fig. 2). Fördelningen mellan antal fragment visar det rakt motsatta med 72% av matavfallet och 28% slaktavfall.

Figur 2. Fördelning mellan mat- och slaktavfall i vikt (g).

Behandlingen av benmaterialet visar att det inte är ett tydligt förhållande mellan de brända benen och matavfallet (fig. 3). En stor del av de köttrika benelementen är både brända som obrända för nöt och stor ungulat medan det för får/get, liten ungulat och svin visar på en tydligare uppdelning där förhållandet mellan matavfallet och brända ben följs åt. Inslaget av slaktavfall ger en bild av att man hållit djur på platsen då slaktavfall annars inte brukar följa med om kött införskaffats utanför boplatsen.

Figur 3. Fördelning mellan bränt och obränt benmaterial i vikt (g).

Endast 45 benelement har varit möjliga att åldersbedöma genom ledändarnas sammanväxningsfaser. Majoriteten av nöt, får/get samt svin ligger mellan åldersgrupperna 1-4 år med en stor del av nötdjuren mellan 2,5-3 år (tab. 2). Tabellen redovisar också tandframbrott av 20 stycken tänder varav 12 tillhör får/get och 5 svin samt 3 nöt.

Tabell 2. Slaktålder/art. Ålder baserad på och ledändarnas sammanväxningsfaser och tandframbrott.

	<5 mån	5-6 mån	<1 år	1-2 år	> 2,5-3 år	3-4 år	4-8 år
Nöt	6	1		10	14	7	1
Häst	1						
Får	1						
Får/get			8	5	4	1	
Svin				6		1	

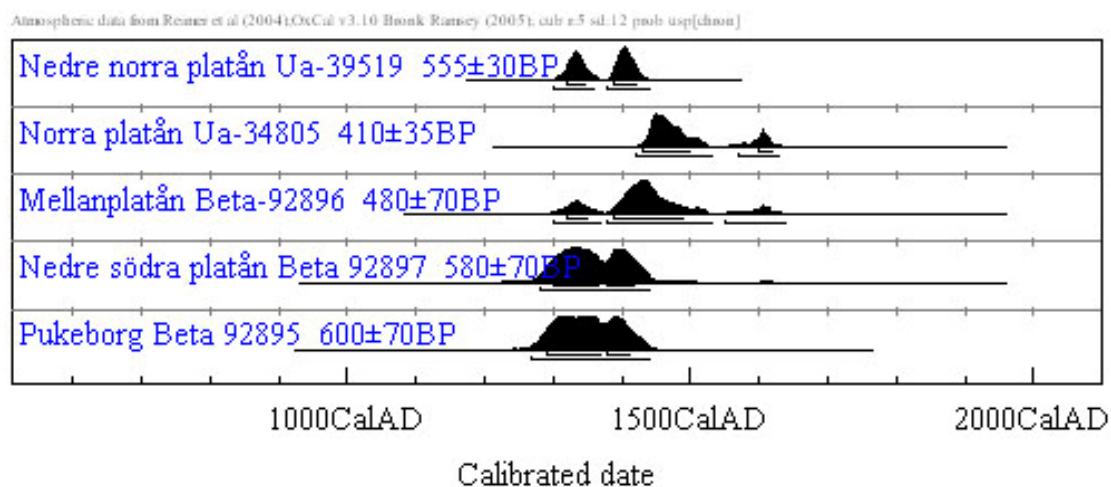
Jämförelse med tidigare analyser av Styresholm

Analyserna som utförts av benmaterialet från 1987-1995 (1989,9 g) och från 2007 års grävning (1254,79 g) har visat på skillnader i artsammansättningen där den äldre grävningen inte gav några inslag av vilda djur som 2007 års grävningens resultat visat (Hårding 2002). Benmaterialet i denna studie liknar den äldre analysen då inga inslag av vilt ses förutom två fragment av fisk. Förhållandet mellan slakt- och matavfall är något svårtolkat då resultatet blir olika beroende på om man använder sig av vikt eller antal fragment. I de två tidigare analyserna har denna fördelning varit tydligare men olika där 55,5 % av 2007 års benmaterial avser bränt material. Åldersfördelningen skiljer sig inte i stort mellan de olika benmaterialen och majoriteten av djuren hölls till en ålder mellan 1-4 år. Borgens användningsområde har tolkats som att en social skiktning förekom vilket skulle förklara arternas fördelning. Man kan därför fråga sig om avsaknaden av vilt tyder på att detta benmaterial tillhör område befolkat av lägre sociala grupper. Den rumsliga indelningen av borgen tydliggörs mer och mer av arternas fördelning allt eftersom anläggningens ytor grävs ut. Möjligheten att jämföra detta material med exempelvis benfragmenten från 2007 års grävning försvåras genom att utgrävningsmetoderna skiljer sig åt där den senare är indelad i olika faser vilket 2009 års grävning inte är.

C-14 analys

En C-14 analys utfördes på bränt ben från en sotfärgning med punktnummer 3435 (i schaktet norr om husytan, X 6997 883,08 Y 1598 828,36, utgick som anläggning) från nedre norra platån. Analysen (Ua-39 519) gav ett okalibrerat värde på 555 ± 30 år. Den kalibrerade dateringen hamnar tyvärr i två olika spann, 1300-1360 e.Kr. (44,9% sannolikhet) och 1380-1440 e.Kr. (50,5% sannolikhet).

Dateringen ger därmed ingen klar bild av vare sig etableringsfas eller övergivandetidpunkt. Flera dateringar behövs för få en närmare klarhet i Styresholms brukningstid. En ny kartering med bra höjdvärden av området (som inkluderar Styresholm och Pukeborg) planeras under våren - sommaren 2010, denna kartering kan ge ledtrådar till förhållandet mellan Pukeborg och Styresholm, exempelvis om Styresholm tillhör en senare fas.

C-14 analyser utförda på material från Styresholm och Pukeborg. För beskrivning av tidigare utförda analyser se George 2008 och Wallander 2005.

Magnetometerkartering

Under år 2008 och 2009 genomfördes magnetometer- karteringar inom Styresholm av Lars Winroth från Stallarholmen (Modern arkeologi). Magnetometern mäter skillnader i jordens magnetfält, ytor som tidigare anses vara obebyggda visade sig vara väl frekventerade av anomalier. En del av anomalierna delundersöktes arkeologiskt under kursen 2009. Anläggningarna 8 och 9 visade sig vara stenansamling respektive grop med stenpackning (se bild på sidan 17).

Styresholm med de magnetometerkarterade ytorna inlagda.

Lars Winroth från Modern arkeologi karterar området med magnetometer.

Tolkning och diskussion

Den osteologiska analysen har identifierat ben av nöt, häst, får, får/get, svin och fisk. Delar av slaktavfallet (exempelvis gris) ger en bild av att man hållit djur på platsen då slaktavfall annars inte brukar följa med om kött införskaffats utanför boplatsen. Förhållandet mellan slakt- och matavfallet är något svårtolkat då resultatet blir olika beroende på om man använder sig av vikt eller antal fragment.

Den föregående undersökningen av den norra borgkullen 2007 visade även på inslag av vilt. En tydligare rumslig analys av benmaterialet planeras i nästkommande års undersökningsrapport.

Karteringarna med magnetometer visar klart att fornlämningen har större utbredning än vad som framkom under det s.k. Styresholmsprojektet 1986-1995. De nedre plåtåarna (väster om sandåsen) visar på stor aktivitet. I nuläget vet vi att det förmodligen funnits hus på nedre norra plåtån där 2009 års undersökningar ägde rum, två hus på mellersta plåtån (tidigare felaktigt kallad den nedre södra) och troligen även på den nedre södra plåtån där magnetometer -karteringen visar på åtminstone en större yta med kraftiga avvikelser.

Den C-14 analys som utfördes på bränt ben från däggdjur hamnar tyvärr i två olika spann, 1300-1360 e.Kr. (44,9% sannolikhet) och 1380-1440 e.Kr. (50,5% sannolikhet).

Dateringen ger därmed ingen klar bild av vare sig etableringsfas eller övergivandetidpunkt. Flera dateringar behövs för få en närmare klarhet i Styresholms brukningstid.

Fynden från 2009 års undersökning visar på en mängd olika aktiviteter. Malstensfragment tyder på att säd malts till mjöl på fästet vilket inte är särskilt överraskande för en borgmiljö. Det ena fyndet hade ett sekundärt läge i gropen (anläggning 8) och de andra fragmenten funna i ett schakt SV om föregående visar det att malningen förmodligen ägt rum inom undersökningsområdet.

Fynden av keramik (både rödgods och stengods) och glas utgör för norrländskt vidkommande ovanliga fynd. Antalet fynd är inte stort men det är inte heller de undersökta ytor. Ett hushåll av det finare slaget kan här anas.

De tusentals tegelfragmenten, främst inom och i anslutning till den tänkta husytan indikerar en sönderplöjd hård med botten och kanske sidor av tegel.

Notabelt är fyndtätheten från älven, där bland annat flera bronsgrytsfragment (liksom 2007) hittades. Området har möjligen utgjort ett landområde under medeltiden som nu fullständigt eroderat bort. Alternativt har ädlare metaller och mycket annat tappats eller slängts i älven. Nere på strandhaket intill foten av fästets rasbrant påträffades textilier under ca 0,5 m jord. Vi kan alltså förvänta oss (om tyget verkligen är medeltida) att det finns en hel del organiskt material bevarat i området.

Fynden av smidesslagg talar för att en smedja funnits på platsen. Två fynd av vad som troligen är osmundjärn, förstärker ytterligare detta antagande. Mängden hästkosömmar kan tyda på närhet till stall men också till smedja där hästskor bytts ut.

Hästkosömmarnas modell och fyndet av en treflikig brodd visar att Styresholm brukats vintertid. För att ta rytteriet till Ångermanälvens södra strand över Sursundet måste man ha använt sig av en bro, färja eller skepp. Brokonstruktioner eller ankringsplats vid Sursundet återstår därför att hitta.

Undersökningen har givit oss många nya pusselbitar om Styresholm men tyvärr har vi inte funnit svaret på Styresholms brukningstid. Mycket information finns fortfarande under jorden och under vattnet vid Styresholm/Pukeborg, endast några få procent av fornlämningarnas yta är undersökta. Nya undersökningar och karteringar skulle ge oss en mängd nya ledtrådar om det medeltida fästet.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 435-2830-08, 431-5147-09, 436-2412-09

Länsmuseets dnr: 2009/119

Län: Västernorrland

Landskap: Ångermanland

Kommun: Kramfors

Socken: Torsåker

Fastighet: Hov 1:26

Kartblad: 18 H 9 j

Belägenhet: X 6997 880 Y 1598 830

Undersökt yta ca 57,5 m²

Koordinatsystem och höjdvärden: Rikets nät 2,5 gon väst (fixar utsatta av Lantmäteriet).

Undersökningstid:

25-26/5, 28-29/5, 4-5/7, 29-30/8, 15-16/9 och 9/10- 2009.

Personal från Murberget Läns museet Västernorrland: Ola George, Maria Lindeberg, John Molin.

Praktikanter från Vetenskapsmuseet i Trondheim: Hanne Hongset och Anette Brede.

Kursdeltagare: Årskurs 2 från Ålandsbro skolan med en handfull föräldrar och lärare, årskurs 4-5 från Nylandsskolan med en handfull föräldrar och lärare (sammanlagt ca 90 elever, föräldrar och lärare). Den allmänna kursen i samarbete med Styrnäs och Torsåkers hembygdsföreningar och intresserad allmänhet drygt 40 deltagare. I september deltog en gymnasieklass med lärare från Sandö räddningsskolas gymnasium i kursen. Allt som allt deltog ca 150 -160 personer i årets kurs.

Rapportsammanställning: Ola George.

Fynden konserverades av Murberget Läns museet Västernorrland.

Dokumentationsmaterial i form av ritningar, konserveringsrapport, fotografier, dagböcker mm förvaras på Murberget, Läns museet Västernorrland.

Referenser

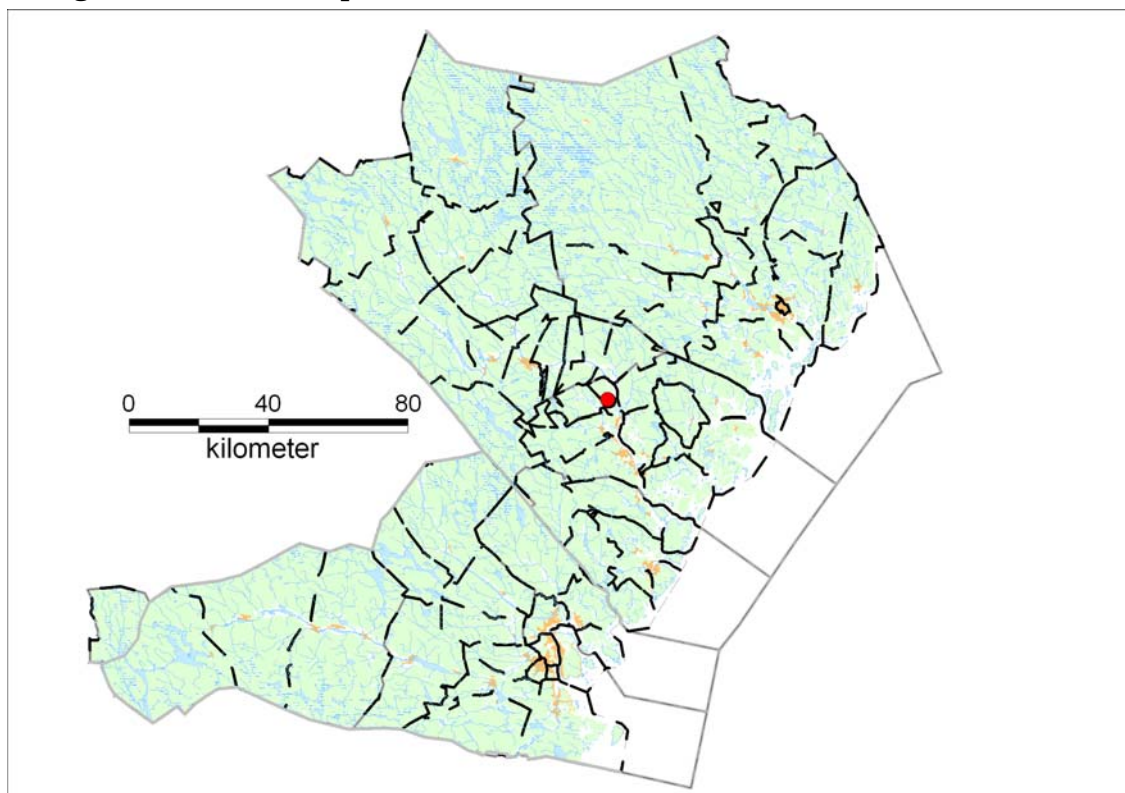
- Behrensmeier, A.K. 1978. Taphonomic and ecologic information from bone weathering. *Paleobiology* 4 (2): 150-162.
- Björkenstam, N. 1993 Osmundjárn, osmundens fatvikter och osmundvikten. Stockholm.
- Driesch, A, von den. 1976 A guide to the measurements of animal bones from archaeological sites. Peabody museum bull. 1. Peabody museum of archaeology and ethnology. Harvard University.
- George, O. 2004. Arkeologisk forskningsundersökning av en skogsfinsk gård, Raä 165, Borgsjö socken, Medelpad. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2004:1
- George, O. 2008. Arkeologisk undersökning och förstudie av det medeltida fästet Styresholms norra del. Raä 17, Torsåkers socken, Ångermanland. Murberget Läns museet Västernorrland. Rapport 2008:17.
- Habermehl, K.H. 1975. *Altersbestimmung bei Wild- und Pelztieren. 2. Auflage.* Berlin.
- Hülphers, A. A. 1780. Samlingar til en beskrifning öfwer Norrland. Fierde samlingen om Ångermanland. Westerbås.
- Hårding, B. 2002. *Osteologisk undersökning av de medeltida borgarna Styresholm och "Pukeborg" i Torsåkers socken.* Rapport 2002:2. Läns museet Västernorrland.
- Lepiksaar, J. 1989. Om den tafonomiska förlustens betydelse vid kvantitativ analys av antropogena tanatocoenoser. *Faunahistoriska studier tillägnade Johannes Lepiksaar.* Iregren, E & Liljekvist, R (red.) (Report Series no 3). Institute of Archaeology, Lund.
- Mogren, M. 2000. Faxehol I maktens landskap. En historisk arkeologi. LUND STUDIES IN MEDIEVAL ARCHAEOLOGY 24. Stockholm.
- O'Connor, T.P. 2003. *The Analysis of Urban Animal Bone Assemblages: A Handbook for Archaeologists.* Yorkshire.
- Outram, A.K. 2002. Bone Fracture and Within-Bone Nutrients: An Experimentally Based Method for Investigation Levels of Marrow Extraction. *I: P. Miracle and N. Milner (eds.).* Cambridge McDonalds Institute for Archaeological Research, 51.64.
- Persson, P. 1997. Osmund, osmundhårdar och färskning. C-uppsats i arkeologi vid högskolan i Karlstad.
- Serjeantson, D. 1992. Rid Grasse of Bones. A Taphonomic Study of the Bones from Midden Deposits at the Neolithic and Bronze Age Site of Runnymede, Surrey, England. *International Journal of Osteoarchaeology* 2:73-89.
- Silver, I.A. 1969. The ageing of domestic animals. Science in archaeology (ed. Brothwell, D. & Higgs, E.). 2.nd edition. London.
- Skaare, K. 1968. Ingår i Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformatorisk tid. Band 13.

Stenman, I. 2005. Styresholmsfragmentet. En självständig ballad? Stora Ådalen. Kulturmiljön och dess glömda förflutna. Styresholmsprojektet- en monografi. Arkiv för norrländsk hembygdsforskning XXVII 2005. Västerås.

Wallander, A. 2005. Styresholm och "Pukeborg". Två castrum-curia-anläggningar från medeltiden. Stora Ådalen. Kulturmiljön och dess glömda förflutna. Styresholmsprojektet- en monografi. Arkiv för norrländsk hembygdsforskning XXVII 2005. Västerås.

Vretemark, M. 1997. *Från ben till boskap. Kosthåll och djurhållning med utgångspunkt i medeltida benmaterial från Skara. Skara*

Bilaga 1. Kartor och profil

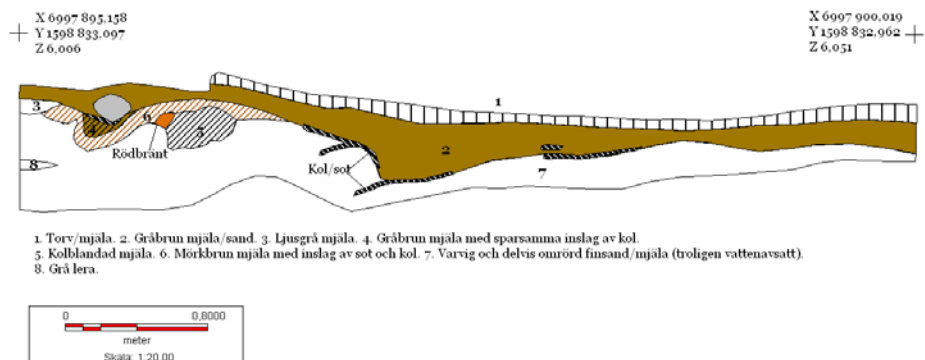

Den röda pricken markerar Torsåkers socken i Ångermanland.

Översiktsbild med de två medeltida fästena "Pukeborg" och Styresholm.

Långprofil vid nedre norra platåns nordligaste del

Bilaga 2. Fyndlista

Fyndnr	Fynd	Pnr	X	Y	Z	Mått	Antal	Vikt	Kommentar	Kasserad
272	Kniv	3452	6997896,42	1598833,84	5,4	190 mm lång, bladet 123 mm l, 16-20 mm brett, 3 mm tjockt, tången 60 mm men är vikt och har varit ca 95 mm lång. Kniven har alltså varit ca 22,5 cm lång.	1	30,7	Kniven är väl använd	
273	Järnring	3468	6997889,75	1598833,99	6,31	63 x 59 x 7,5 mm	1	43,5	Ringens har en rundad triangulär form, kan ha vara del av hästmundering	
274	Spikfragment	3473	6997896,72	1598833,56	5,26	37 x 5,5 x 4 mm	1	2,6	Saknar skalle	x
275	Järnplåtsfragment	3473	6997896,72	1598833,56	5,26	103 x 24 x 2 mm	1	27,2		
276	Spikfragment	3227	6997898,47	1598833,53	5,51	21 x 3,4 x 3,5 mm	1	0,9	Saknar skalle	x
277	Spik	3527	6997880,16	1598827,06	6,49	40,5 x 5 x 3 mm skalle 17,2 x 15 mm	1	6,9		
278	Spik	3554	6997887,5	1598832,21	6,93	65 x 4 x 4 mm, innan böjning 80 mm lång skalle 13,5 x 12 mm	1	10,2	Spiken böjd 90 grader	
279	Spik	3084	6997875,38	1598832,63	7,38	Ursprunglig längd innan böjning 130 mm x 5 x 5 mm skalle 12,3 x	1	15,1	Spiken böjd 90 grader + 90 grader (U-formad)	

						11,4 mm				
280	Spik	3442	6997890,47	1598834,42	6,57	Ursprunglig längd innan böjning 57 mm x 4 x 4 mm, skalle 8,5 x 7,5 mm	1	2,7	Spiken böjd 90 grader. Möjligen sentida	x
281	Spik	3442	6997890,47	1598834,42	6,57	Ursprunglig längd innan böjning 67 mm x 4 x 4 mm, skalle 8,5 x 7,5 mm	1	2,9	Spiken böjd 90 grader. Möjligen sentida	x
282	Hästkosöm	3442	6997890,47	1598834,42	6,57	37 x 6 x 4 mm skalle 8 x 7 x 9 mm	1	4,9		
283	Blyplomb		6997899,5	1598904,5	-	Diameter 11,5 mm, tjocklek 5 mm	1	3,4		
284	Bronsgrytsfragment		6997895	1598889		38 x 35 x 2,5 mm	1	14,2	Fyndet ger ett märkligt utslag på metalldetektorn som inte stämmer med en kopparlegering. Fynd från älven	
285	Bronsgrytsfragment		6997893	1598888		24 x 17 x 3 mm	1	6,4		
286	Silversmälta?		6997907	1598890			1	8,5		
287	Järnplåtsfragment	3453	6997862,43	1598826,5	7,21	35 x 23 x 1,6 mm	1	3,4		x
288	Spikfragment	3453	6997862,43	1598826,5	7,21	32,5 x 4 x 3,4, skalle 9,5 x 9 mm	1	3,4		x
289	Spikfragment	3453	6997862,43	1598826,5	7,21	25 x 5 x 3,5 mm, skalle 15,5 x 7 x 5,5 mm	1	3,2		x

290	Spik	3444	6997880,6	1598828,39		Ursprunglig längd 102 mm x 4,5 x 4,5 skalle 10,5 x 10,5 mm	1	8,3	Möjligen sentida, böjd 50 mm från skallen	x
291	Spikfragment	3444	6997880,6	1598828,39		Längd 67 mm x 5,5 x 5 mm,	1	8,3	Böjd	x
292	Järnbleck	3091	6997884,48	1598828,39	6,98	34 x 10 x 3,5 mm, plåttjocklek 1 mm	1	2	Längs ena långsidan är kanten vikt och bildar rundad kant	
293	Järnten	3091	6997884,48	1598828,39	6,98	62 x 8 x 5 mm	1	10,6		x
294	Blyplomb		6997888	1598890		Diameter 26 mm, tjocklek 1 mm	1	5,7	Föremålet är vikt och insidan bär spår av något slags prägling, (pärlband)	
295	Järnten	3110	6997882,51	1598828,42	7,14	52 x 7,5 x 4,5 mm	1	6,6	Föremålet smalnar av i ena änden	x
296	Spikfragment	3456	6997895,75	1598833,6	5,57	27,5 x 7 x 5 mm, skalle 12 x 7,3 x 5,5 mm	1	3,8	Punktnummret motsvarar det tidigare inmätta 3224	x
297	Knape (järnten med två motstående krokar)	3567	6997873,72	1598833,99	7,23	180 x 48 x 33 mm.	1	275,8	Består av järnplatta med två motstående krokar, liknande för fastsättning av lina på flaggstång. Föremålet påträffades i kulturlagret under matjorden	
298	Spik	3289	6997876,49	1598831,47	7,48	49 x 7 x 5 mm, skalle 18 x 8 x 4,5 mm	1	8,1		
299	Spik	3289	6997876,49	1598831,47	7,48	34 x 8 x 8 mm, skalle 24 x 15 x 5 mm	1	12,4		
300	Spik	3289	6997876,49	1598831,47	7,48	36 x 10 x 9 mm, skalle 26,5 x 18	1	10,8		

						x 7 mm				
301	Spik	3289	6997876,49	1598831,47	7,48	Ursprunglig längd innan böjning 60 mm x 7 x 6 mm, skalle 15,5 x 14 mm	1	6,4	Spiken böjd 90 grader efter 30 mm och sedan 90 grader igen efter 8 mm	
302	Spik	3289	6997876,49	1598831,47	7,48	33 x 3 3 mm, skalle 6 mm i diam	1	0,7		
303	Spikfragment	3289	6997876,49	1598831,47	7,48	Utan skalle 39 x 7,5 x 5 mm	1	6,8		x
304	Kopparbleck	3289	6997876,49	1598831,47	7,48	19 x 8 x 0,7 mm	1	0,4		
305	Spikfragment	3224	6997895,79	1598833,51	5,81	Utan skalle 25 x 4 x 3 mm	1	1,1		x
306	Järnbricksfragment	3224	6997895,79	1598833,51	5,81	Ursprunglig diameter ca 26 mm, 3 mm tjock	1	1,8	Halvrund form då delar gått av, kanten nedvikt, godstjocklek 1,5 mm	x
307	Spik	3224	6997895,79	1598833,51	5,81	52 x 7,5 x 6 mm, skalle 21 x 17 x 5 mm	1	9,7		
308	Järnbleck	3224	6997895,79	1598833,51	5,81	77 x 25 x 3,5 mm	1	15	Huvudedelen 15 mm bred, i båda ändar vinkelräta utskott 19 samt 12,5 mm breda	
309	Järnsölja?	3292	6997884,91	1598827,4	6,85	34 x 32 x 5,5 mm	1	6	Föremålet är troligen en sölja utan torne samt försedd med krok	
310	Spik	3292	6997884,91	1598827,4	6,85	53 x 4 x 4 mm, skalle 10 x 8,5 mm	1	5,6	Spiken ger intryck av att vara maskinsmidd	x
311	Spik	3480	6997875,6	1598829,69	7,29	53 x 4 x 3 mm, skalle 7 x 5,5 mm	1	2,1		x
312	Spikfragment?	3480	6997875,6	1598829,69	7,29	Utan skalle, 52 x 8 x 6 mm	1	8,5		x
313	Hästkosöm?	3480	6997875,6	1598829,69	7,29	73 x 5,5 x 5 mm skalle 10 x 5,5 x	1	8,2		

						6 mm				
314	Hästskosöm	3480	6997875,6	1598829,69	7,29	39,5 x 7 x 4,5 mm, skalle 10,5 x 9 x 7,5 mm	1	5,3		
315	Järnfragment	3480	6997875,6	1598829,69	7,29	21 x 11 x 4,5 mm	1	1,5		x
316	Kopparbleck	3480	6997875,6	1598829,69	7,29	35 x 32 x 1,5 mm	1	5,8	Triangulär form med nit	
317	Spik	3288	6997877,5	1598831,49	7,47	Ursprunglig längd 105 mm x 5 x 4,5 mm, skalle 11 x 9,5 mm	1	10	Böjd 90grader efter 19 mm, ger ett sentida intryck	x
318	Koppartråd	3288	6997877,5	1598831,49	7,47	Diameter 2,8 mm, ursprunglig längd ca 170 mm	1	8,4	Hopvikt, ger ett sentida intryck	x
319	Järnten	3288	6997877,5	1598831,49	7,47	64 x 9 x 7 mm	1	21,5	Något vriden	x
320	Spikfragment	3226	6997897,87	1598833,64	5,54	35 x 5 x 5,5 mm	1	4,1	Böjd, utan skalle	x
320	Spikfragment	3226	6997897,87	1598833,64	5,54	45 x 5 x 4 mm	1	2	Böjd, utan skalle	x
321	Spikfragment	3226	6997897,87	1598833,64	5,54	22 x 6,5 x 6 mm, skalle 11 x 10 mm	1	3		x
322	Spikfragment	3226	6997897,87	1598833,64	5,54	Utan skalle, 76 x 7,5 x 5 mm	1	11,4		x
323	Hästskosöm?	3226	6997897,87	1598833,64	5,54	32 x 6 x 5 mm, skalle 12 x 4,5 x 7,5 mm	1	4,3		
324	Spikfragment	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	Utan skalle, 76 x 9 x 7 mm	1	19,5		x
325	Spikfragment	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	Utan skalle, 46 x 6 x 4 mm	1	3,8		x
326	Spikfragment	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	Utan skalle, 64,5 x 7 x 5,5 mm	1	10		x
327	Spikfragment	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	Utan skalle, 24 x 4,5 x 2,5 mm	1	0,8		x

	Spik					Ursprunglig längd 124 mm x 6,5 x 6,5mm, skalle 24 x 23 mm			spiken böjd efter 44 mm	
328		3291	6997889,48	1598834,46	6,68		1	26,8		
329	Spik	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	21,5 x 7,5 x 5 mm, skalle 15 x 5,5 x 5 mm	1	2,7	Platt skalle	x
330	Spik	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	61,5 x 4,5 x 4 mm, skalle 10 x 9,5 mm	1	3,6		x
331	Spik	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	51 x 5 x 4,5 mm, skalle 10,5 x 9 mm	1	4		x
332	Spik	3231	6997874,17	1598833,5	7,4	98 x 5 x 5 mm, skalle 7 x 6 mm	1	10,6		
333	Spikfragment	3231	6997874,17	1598833,5	7,4	42 x 5 x 4,5 mm, skalle 10 x 9 mm	1	4		x
334	Spik	3231	6997874,17	1598833,5	7,4	21,5 x 3,5 x 3 mm, skalle 7 x 5,5 mm	1	0,8		x
335	Spik	3231	6997874,17	1598833,5	7,4	65 x 4,5 x 3 mm, skalle 12,5 x 11 mm	1	5,4		
336	Spikfragment	3231	6997874,17	1598833,5	7,4	40 x 4,5 x 4 mm, skalle 15 x 12,5 mm	1	5,2	Böjd 15 ut från skallen	
337	Spik	3478	6997878,17	1598831,3	7,5	83 x 5 x 4,5 mm, skalle 14 x 12,5 mm	1	6,7		
338	Spikfragment	3478	6997878,17	1598831,3	7,5	30 x 3 x 2,5 mm	1	0,8	Böjd	x
339	Spikfragment	3478	6997878,17	1598831,3	7,5	30 x 6 x 5,5 mm, skalle 19 x 19 mm	1	6,9	Triangulär skalle	x

340	Hästskosöm	3478	6997878,17	1598831,3	7,5	25 x 8 x 4,5 mm, skalle 9 x 6,5 x 6 mm	1	3,5		
341	Hästskosöm?	3478	6997878,17	1598831,3	7,5	26 x 10 x 7 mm	1	3,1	Triangulär form	
342	Spik	3231	6997874,17	1598833,5	7,4	41,5 x 5 x 4,5 mm, skalle 10,5 x 9 mm	1	3,9		
343	Spik	3231	6997874,17	1598833,5	7,4	21,5 x 3,5 x 3 mm, skalle 7 x 5,5 mm	1	0,8		
344	Hästskosöm	3083	6997875,2	1598833,55	7,35	26 x 6 x 3,5 mm , skalle 14 x 7 x 8 mm	1	4,3	Från Sö hörnet av rutan	
345	Hästskosöm	3083	6997875,2	1598833,55	7,35	34,5 x 7 x 4,5 mm	1	4,6	Från Sö hörnet av rutan	
346	Spik	3083	6997875,2	1598833,55	7,35	64,5 x 4 x 3,5 mm, skalle 7 x 7 mm	1	2,7	Från Sö hörnet av rutan, ser modern ut	x
347	Rostklump med spik	3225	6997896,73	1598833,59	5,73	37 x 25 x 15 mm	1	14		
348	Ståltråd	3113	6997886,39	1598834,16	7,22	Diameter 2,3 mm, längd 80 mm	1	1,3	Tråden vikt (v-formad)	x
349	Hästskosöm	3109	6997881,6	1598827,36	7,22	37 x 7 x 3 mm, skalle 11,5 x 4,5 x 11,5 mm	1	4,5		
350	Bronsspik	3111	6997882,53	1598827,41	7,14	13 x 3 mm i diam, skalle 11 x 7 mm	1	0,7		
351	Spik	3111	6997882,53	1598827,41	7,14	24,5 x 7,5 x 4,5 mm, 20 x 13 mm	1	4,8		
352	Bronsfragment	3112	6997886,51	1598833,4	7,21	25 x 4 x 1 mm	2	0,5		

353	Spik	3108	6997881,61	1598828,45	7,32	44 x 6 x 6 mm, skalle 15 x 13 mm	1	7,6		
354	Kopparplåtsfragment		6997907	1598887		67,5 x 13 x 1 mm	1	4,1	Med synliga klipphack. Metalldetektorfynd	
355	Kopparplåtsfragment		6997902	1598887		10,5 x 7 x 5 mm, godstjocklek 1,3 mm	1	1,1	Metalldetektorfynd	
356	Koppargrytsfragment		6997895	1598889		32,5 x 32 x 3 mm	1	15,5	Rand på utsidan synlig. Metalldetektorfynd	
357	Kopparsmälta		6997895	1598889		50 x 22,5 x 4 mm	1	12,9	Metalldetektorfynd	
358	Kopparplåtsfragment		6997895	1598889		13,5 x 13 x 1,2 mm	1	0,7	Metalldetektorfynd	
359	Stansunderlag av bly		6997895	1598889		Diameter 16 mm, 11 mm tj	1	13,5	Har troligen fungerat som underlag vid stansning. Metalldetektorfynd	
360	Spikfragment	3112	6997886,51	1598833,4	7,21	46,5 x 4 x 4 mm	1	3,7		x
361	Spikfragment	3112	6997886,51	1598833,4	7,21	49 x 3,5 3 mm	1	1,8		x
362	Spik	3112	6997886,51	1598833,4	7,21	37 x 7,5 x 6 mm, skalle 15 x 14 mm	1	10,6		
363	Spik	3112	6997886,51	1598833,4	7,21	36,5 x 7 x 4,5 mm, skalle 18 x 8 x 9 mm	1	5,9		
364	Ståltråd	3225	6997896,73	1598833,59	5,7	Diameter 3 mm, längd 125 mm	1	7,3	Böjd	x
365	Spikfragment	3225	6997896,73	1598833,59	5,7	49 x 5 x mm	1	3,2		x
366	Spikfragment	3225	6997896,73	1598833,59	5,7	90 x 5 x 3,5 mm	1	9,6	Böjd ca 40 mm från ev plats för skalle	x

367	Spik	3225	6997896,73	1598833,59	5,7	36 x 6 x 4,5 mm, skalle 13 x 12 mm	1	5,4		x
368	Spikfragment	3225	6997896,73	1598833,59	5,7	63 x 7,5 x 6 mm, skalle 13 x 12,5 mm	1	11,1	Spiken är av	x
369	Spik	3225	6997896,73	1598833,59	5,7	80 x 4,5 x 4 mm, skalle 12 x 10 mm	1	6,5	Spiken är böjd drygt 90 grader ca 33 mm från skallen	
370	Krampa	3092	6997884,51	1598827,4	6,85	75 x 4 x 4 mm	1	6,1	Båda ändarna är böjda (total längd 110 mm)	
371	Järnplåt	3092	6997884,51	1598827,4	6,85	80 x 28 x 4 mm	1	21,2	Trasig och omvikt i ena kanten (liknar nästan tånge men alltför oregelbunden)	x
372	Silverringsfragment	3451	6997877,37	1598830,54	7,44	Bredd 4mm, 1,3 mm tjock	1	1	Ringfragmentet är ornerat och liknar det tidigare gjorda fyndet 1195/58	
373	Spikfragment	3169	6997877,19	1598833,92	7,47	35,5 x 4,5 x 4 mm	1	2,7		x
374	Hästsosöm	3169	6997877,19	1598833,92	7,47	29 x 7 3 mm, skalle 16 x 4 x 8 mm	1	4,1		
375	Spikfragment	3455	6997861,54	1598825,5	7,04	34 x 3,5 x 3 mm	1	1,6		x
376	Spikfragment	3455	6997861,54	1598825,5	7,04	43 x 5 x 4 mm	1	1,8		x
377	Kopparplåtsfragment		6997899	1598885		56 x 9 x 0,9 mm	1	2,2	Med synliga klipphack. Metalldetektorfynd	
378	Spik	3085	6997876,12	1598833,7	7,4	Ursprunglig längd 110 mm x 3,5 x 3,5 mm, skalle 8 x 8 mm	1	5,7	Ger ett sentida intryck	x

379	Spik	3454	6997862,62	1598825,7	7,16	74 x 4 x 4 mm, skalle 9,5 x 9,5 mm	1	6,4	Ger ett sentida intryck	x
380	Koppargrytsfragment		6997894	1598892		43 x 36 x 4, 5 mm, godstjocklek 2 mm	1	18,2	Med gjutsömm. Metaldetektorfynd	
381	Järnfragment	3287	6997875,46	1598831,49	7,38	46 x 19 x 4 mm	1	5,4		x
382	Koppargrytsfragment		6997894	1598889		22,5 x 20,5 x 3,3 mm, godstjocklek 2,6 mm	1	5,7	Rand på utsidan synlig. Metaldetektorfynd	
383	Spik	3087	6997888,48	1598834,47	6,9	Ursprunglig längd 58 mm x 6,5 x 3 mm, skalle 15 x 14 mm	1	7,7	Spiken böjd 90 grader ca 34 mm från skallen	
384	Kopparbleck med nit	3087	6997888,48	1598834,47	6,9	45 x 23,5 x 1,7 mm, godstjocklek 1 mm	1	5		
385	Nit med bricka	3110	6997882,51	1598828,42	7,2	41,5 x 4,5 x 4,5 mm, skalle 17 x 15 mm, brickan 15 x 15 x 3,5 mm, avstånd skalle bricka 32 mm	1	8,6		
386	Kopparplåtsfragment		6997906	1598888			1	36,9	Med synliga klipphack. Metaldetektorfynd	
387	Spik	3278	6997880,62	1598828,38	7,33	35,5 x 9 x 4,5 mm, skalle 19 x 14 mm	1	10,7		

388	Kopparplåtsfragment		6997899	1598887		48 x 12 x 0,5 mm	1	1,4		
389	Spikskalle	3450	6997876,52	1598830,52	7,41	Diameter 9,5 mm, höjd 4 mm	1	0,4	Rundad skalle	x
390	Kopparfragment		6997898	1598888		11,5 x 9 x 3 mm	1	1,5	Kopparsmälta? Metalldetektorfynd	x
391	Kopparbleck med hål		6997900	1598884		21 x 16 x 0,5 mm	1	0,5	Hålet har en diameter på ca 2 mm. Metalldetektorfynd	
392	Spik	3448	6997878,53	1598833,51	7,46	40,5 x 3 x 3 mm, skalle 8,5 x 8 mm	1	2,3		
393	Hästkosöm	3448	6997878,53	1598833,51	7,46	41 x 6,5 x 4 mm, skalle 11 x 5 x 9 mm	1	5,2		
394	Spik	3526	6997889,52	1598832,35	6,33	26,5 x 7 x 5, skalle 14,5 x 12,5	1	3,9		
395	Spik	3526	6997889,52	1598832,35	6,33	101,5 x 5,5 x 5 mm, skalle 11,5 x 11 mm	1	11,7		
396	Järnten	3526	6997889,52	1598832,35	6,33	58,5 x 18 x 10 mm	1	33,1		
397	Koppartråd	3169	6997877,19	1598833,92	7,47	22 x 10 x 2,4 mm	1	0,7	Ena änden böjd som en kringla, fyrkantigt tvärsnitt	
398	Spik	3471	6997895,72	1598832,68	5,7	56,5 x 7 x 4,5 mm, skalle 21,5 x 18 mm	1	10,1		
399	Spik	3471	6997895,72	1598832,68	5,7	43 x 6 x 5 mm, skalle 11 x 10 mm	1	5,2	Dåligt bevarad	x
400	Spikfragment	3471	6997895,72	1598832,68	5,7	38 x 6 x 5 mm	1	4,3		x
401	Kopparfragment	3086	6997876,31	1598832,75	7,4	29 x 10,5 x 2,5	1	1,9	Nv hörnet av rutan	

						mm				
402	Kopparfragment	3086	6997876,31	1598832,75	7,4	20 x 8 x 0,4 mm	1	0,2	Nv hörnet av rutan	
403	Hyska	3170	6997877,37	1598833,02	7,44	10,5 x 9 x 1 mm	1	0,2		
404	Kniv	3481	6997877,44	1598829,58	7,45	103,5 x 20 x 5,5 mm, bladet 87 mm långt	1	22,7	Udden av	
405	Bloshållarfragment?	3481	6997877,44	1598829,58	7,45	52 x 37 x 6,5 mm	1	12,3	U-format föremål meduppvikta ändar	
406	Spik	3481	6997877,44	1598829,58	7,45	31,5 x 7,5 x 6 mm	1	8,6	En del av spiken är av	
407	Spik	3472	6997888,46	1598832,34	6,68	107,5 x 8,5 x 5,5, skalle 17 x 12,5 mm	1	27,5		
408	Spik	3472	6997888,46	1598832,34	6,68	48 x 4,5 x 3 mm	1	3,4	Dåligt bevarad	x
409	Spikfragment?	3472	6997888,46	1598832,34	6,68	31 x 5,5 x 3,5 mm	1	1,7		x
410	Spikfragment	3451	6997877,37	1598830,54	7,44	70,5 x 6 x 5 mm	1	9,9		x
411	Spikfragment?	3451	6997877,37	1598830,54	7,44	29 x 5,5 x 5 mm	1	3		x
412	Spik	3451	6997877,37	1598830,54	7,44	34 x 5,5 x 5 mm, skalle 10,5 x 10,5 mm	1	5,8	En del av spiken är av	x
413	Spik	3451	6997877,37	1598830,54	7,44	38 x 6,5 x 4 mm, skalle 16 x 8,5 x 7 mm	1	5,7		x
414	Spik	3451	6997877,37	1598830,54	7,44	47 x 4 x 4 mm, skalle 8,5 x 8 mm	1	2,9		x
415	Spik	3451	6997877,37	1598830,54	7,44	29 x 2,5 x 2,5 mm, skalle 5 x 5 mm	1	0,7		x
416	Spik	3451	6997877,37	1598830,54	7,44	66 x 5 x 4 mm, skalle 11 x 10,5	1	7,4		

						mm				
417	Hästskosöm	3292	6997889,48	1598834,48	6,68	38 x 6 x 3,5 mm, skalle 13 x 4 x 8 mm	1	3,1		
418	Spikfragment?	3292	6997889,48	1598834,48	6,68	34 x 7 x 5 mm	1	4,2	Föremålet är böjt	x
419	Spikfragment	3449	6997875,53	1598830,54	7,36	31,5 x 6,5 x 6,5	1	3,9		x
420	Spikfragment	3449	6997875,53	1598830,54	7,36	Ursprunglig längd 45 mm x 6,5 x 5 mm	1	4,6	Böjd i 90 graders vinkel	x
421	Spik	3449	6997875,53	1598830,54	7,36	60 x 4 x 4 mm, skalle 9,5 x 8 mm	1	3,1		x
422	Spik	3449	6997875,53	1598830,54	7,36	55 x 4,5 x 4 mm, skalle 9 x 8 mm	1	4,8		x
423	Järnfragment	3449	6997875,53	1598830,54	7,36	33 x 16 x 3 mm	1	2,7		x
425	Spik	3449	6997875,53	1598830,54	7,36	Ursprunglig längd 102 mm x 5 x 4,5 mm, skalle 11 x 10 mm	1	8,9	Böjd ca 35 mm från skallen	
426	Spik	3449	6997875,53	1598830,54	7,36	38 x 6,5 x 6 mm, skalle 22 x 22 mm	1	9,6		
426	Hästskosöm	3449	6997875,53	1598830,54	7,36	27 x 6 x 4 mm, skalle 8 x 5 x 8 mm	1	4,5		
427	Hästskosöm	3110	6997882,51	1598828,42	7,2	29,5 x 6,5 x 5 mm, skalle 13,5 x 8 x 7 mm	1	3,5		
428	Hästskosöm?	3110	6997882,51	1598828,42	7,2	51,5 x 6,5 x 6 mm, skalle 14,5 x	1	6,4	Dåligt bevarad	x

						6 x 7,5 mm				
429	Spik	3093	6997883,51	1598827,32	6,9	41,5 x 4 x 3 mm, skalle 6,5 x 5,5 mm	1	2,4	Dåligt bevarad	x
430	Spik	3450	6997876,52	1598830,52	7,41	43 x 4 x 3,5 mm, skalle 10 x 9 mm	1	4,4	En del av spiken är av	x
431	Spik	3450	6997876,52	1598830,52	7,41	40 x 3,5 x 2,5 mm, skalle 7 x 7 mm	1	2		x
432	Spikfragment?	3450	6997876,52	1598830,52	7,41	28 x 3 x 3 mm	1	0,9		x
433	Järnföremål	3450	6997876,52	1598830,52	7,41	40 x 27,5 x 5,5 mm	1	7,2	Formad som en åtta men med bredare midja med 11 mm öppning	
434	Hästkösöm?	3235	6997880,4	1598827,41	7,32	39 x 8,5 x 8,5 mm, skalle 17,5 x 9 x 9 mm	1	13,1		
435	Spikfragment?	3235	6997880,4	1598827,41	7,32	122,5 x 9 x 8 mm	1	41,8	Utan skalle	
436	Järnföremål	3529	6997881,44	1598828,86	6,51	45 x 9 x 4,5 mm	1	6,5	Föremål av okänd funktion, form närmast påminnande om bandyklubba	
437	Spikfragment	3229	6997877,31	1598833,42	7,37	14 x 7 x 5,5 mm, skalle 25 x 24 mm	1	9,8	Siken är av 8 mm från skallen	
438	Spikfragment		6997875,15	1598832,81		38,5 x 7 x 7 mm, skalle 23 x 19,5 mm	1	13,4	Spiken låg i det fyrkantiga stolphålet, omgivet av bränd lera	
439	Spikfragment	3169	6997877,19	1598833,92	7,47	26,5 x 7 x 5,5 mm, skalle 18 x 14,5 mm	1	8,4	Siken är av 21 mm från skallen	

440	Gångjärn/ överfal till lås?	3133	6997886,39	1598834,16	7,22	83 x 60 x 18 mm	1	127,8	Funnen under matjorden i rännliknande anläggning.	
441	Spik	3108	6997881,61	1598828,45	7,32	73,5 x 9 x 7 mm, skalle 22 x 21 mm	1	31,7		
442	Spik	3108	6997881,61	1598828,45	7,32	34 x 5,5 x 4 mm, skalle 16 x 13 mm	1	4,7		
443	Spik	3448	6997878,53	1598833,51	7,46	Ursprunglig längd 103 mm x 4 x 4 mm, skalle 10,5 x 10,5 mm	1	9,2	Ger ett sentida intryck då den är så regelbundet smidd, Spiken är böjd 55 mm från skallen	x
444	Spik	3480	6997875,6	1598829,69	7,29	25 x 5,5 x 4,5 mm, skalle 12 x 10 mm	1	2,5	Dåligt bevarad	x
445	Spikfragment	3558	6997895,73	1598831,62	5,7	17 x 7 x 6,5 mm, skalle 13 x 12 mm	1	1,9	Dåligt bevarad, del av spiken av	x
446	Hästkosöm?	3111	6997882,53	1598827,41	7,14	26 x 7 x 4,5 mm, skalle 12 x 7,5 x 6,5 mm	1	2,9	Dåligt bevarad	x
447	Spikfragment	3555	6997887,66	1598831,3	6,81	41 x 5,5 x 5 mm	1	5,5	Utan skall, böjd	x
448	Spik	3555	6997887,66	1598831,3	6,81	36,5 x 7 x 7 mm, skalle 17 x 16,5	1	10,2		x
449	Spik	3088	6997888,44	1598833,47	6,88	58 x 9 x 4,5 mm, skalle 14,5 x 13 mm	1	13,9		
450	Spikfragment	3088	6997888,44	1598833,47	6,88	58 x 7 x 6,5 mm	1	8,9	Utan skalle	x
451	Hästkosöm	3088	6997888,44	1598833,47	6,88	35,5 x 6 x 3,5 mm, skalle 15 x 7 x 7,5 mm	1	5,4		

452	Hästskosöm	3088	6997888,44	1598833,47	6,88	34,5 x 7 x 3,5 mm, skalle 10 x 4 x 9,5 mm	1	4,2		
453	Hästskosöm	3088	6997888,44	1598833,47	6,88	30,5 x 6 x 3,5 mm, skalle 9,5 x 6,5 x 6 mm	1	4		
454	Ämne till spik?	3088	6997888,44	1598833,47	6,88	31 x 3,5-11 x 4-10 mm	1	8,3	Triangulära sidor, fyrkantigt tvärsnitt	
455	Kopparbleck	3287	6997875,46	1598831,49	7,38	65 x 15 x 0,8 mm	1	4,3		
456	Kniv	3287	6997875,46	1598831,49	7,38	100 x 11,5 x 3 mm	1	7,7		
457	Spik	3287	6997875,46	1598831,49	7,38	30,5 x 6 x 5,5 mm, skalle 11,5 x 9 mm	1	3,2		
458	Brodd	3470	6997876,51	1598829,55	7,38	55 x 45 x 17 mm	1	19	Trearmad brodd	
359	Järnbleck med två smidda utskott	3469	6997878,31	1598834,06	7,39	73,5 x 16 x 2 mm	1	6,5	De smidda utskotten är ca 20 mm långa, 3,5 m tjocka och upprullade i ändarna	
460	Spikfragment?	3288	6997877,5	1598831,49	7,47	22 x 2,5 x 3	1	0,7		x
461	Järnplåtsfragment	3564	6997874,34	1598833,26	7,29	21,5 x 20,5 x 2,4 mm	1	3		x
462	Spik	3230	6997874,14	1598832,51	7,37	54 x 4,5 x 3,5 mm, skalle 9 x 7,5 mm	1	4,8		
463	Spikfragment?	3089	6997887,57	1598833,33	6,98	46 x 7,5 x 5,5 mm	1	10,2	Utan skalle, Sv hörnet av rutan	x
464	Kopparsmälta		6997882	1598898		31,5 x 22,5 x 5,5 mm	1	13,9	Metalldetektorfynd	
465	Spik	3479	6997878,17	1598830,38	7,45	63,5 x 9 x 5 mm, skalle 20,5 x 16,6	1	19,9		

466	Spik	3479	6997878,17	1598830,38	7,45	34 x 6,5 x 6 mm, skalle 16 x 11,5 mm	1	4,9		
467	Järnbleck		6997870	1598892		36,5 x 25,5 x 4 mm	1	5,3	Dubbelvikt järnbleck med upphöjd kant. Metalldetektorfynd	
468	Hästskosöm	3542	6997878,45	1598829,45	7,45	37,5 x 5 x 3,5 mm, skalle 10,5 x 8 x 7 mm	1	4		
469	Spikfragment?	3542	6997878,45	1598829,45	7,45	55,5 x 6 x 4,5 mm	1	6,6	Utan skalle	x
470	Hästskosöm	3456	6997895,75	1598833,6	5,57	37,5 x 7,7 x 7 mm, skalle 15,5 x 8 x 6 mm	1	6		
471	Hästskosöm	3456	6997895,75	1598833,6	5,57	39,5 x 6 x 3,5 mm, skalle 11 x 5 x 7 mm	1	4,1		
472	Spik	3109	6997881,6	1598827,36	7,22	57 x 6,5 x 6 mm, skalle 13 x 13 mm	1	15,7		
473	Hästskosöm	3109	6997881,6	1598827,36	7,22	37,5 x 6 x 4,5 mm, skalle 12 x 5,5 mm	1	5,1		
474	Spik	3109	6997881,6	1598827,36	7,22	36 x 3,5 x 3,5 mm, skalle 8 x 8 mm	1	2,1		
475	Osmundjärn?		6997889,2	1598834		71 x 30,5 x 28 mm	1	208,1	Rektangulär form, ena änden ser avhuggen ut. Funnen i anläggning fylld med sten	
476	Hästskosöm?	3170	6997877,37	1598833,02	7,44	42,5 x 6,5 x 4 mm, skalle 17 x 8 x 7 mm	1	6,1		

477	Spikfragment?	3556	6997888,55	1598831,35	6,64	23 x 5 x 3	1	0,8	Utan skalle	x
478	Spikfragment?	3556	6997888,55	1598831,35	6,64	35 x 4 x 3 mm	1	1,8	Utan skalle	x
479	Spik	3556	6997888,55	1598831,35	6,64	64,5 x 8,5 x 7,5 mm, skalle 17 x 11 mm	1	20,4		
480	Spik	3087	6997888,48	1598834,47	6,9	84 x 8,5 x 6,5 mm, Skalle 31 x 21 x 9,5 mm	1	40,5	Från Nv hörnet av rutan	
481	Hästkösöm	3087	6997888,48	1598834,47	6,9	28,5 x 6,5 x 6 mm, skalle 13 x 6 x 8 mm	1	4,4	Från Nv hörnet av rutan	
482	Hästkösöm	3087	6997888,48	1598834,47	6,9	35 x 6 x 3,5 mm, skalle 13,5 x 9,5 x 10 mm	1	5	Från Nv hörnet av rutan	
483	Hästkösöm	3087	6997888,48	1598834,47	6,9	31,5 x 4,5 x 3,5 mm, skalle 7,5 x 7 mm	1	2,6	Från Nv hörnet av rutan	
484	Spik	3470	6997876,51	1598829,55	7,38	45 x 5,5 x 4 mm, skalle 18 x 14 mm	1	7		
485	Spikfragment?	3470	6997876,51	1598829,55	7,38	25 x 6 x 5 mm	1	1,4		x
486	Spikfragment?	3470	6997876,51	1598829,55	7,38	31 x 7 x 6 mm	1	4,6		x
487	Hästkösöm	3470	6997876,51	1598829,55	7,38	35 x 4 x 2,5 mm, skalle 8 x 7,5 mm	1	3,7	Ser modern ut	x
488	Hästkösöm	3447	6997878,55	1598834,53	7,41	31 x 5 x 3,5 mm, skalle 11 x 6 x 8 mm	1	3,1		
489	Spik	3447	6997878,55	1598834,53	7,41	Ursprunglig längd 55 mm x 7 x 5,5 mm, skalle 22 x 19 mm	1	10,1	Spiken böjd drygt 90 grader 13 mm från skallen	

490	Spik	3448	6997878,53	1598833,51	7,46	Ursprunglig längd 105 mm x 5 x 4 mm, skalle 13 x 5 x 6,5 mm	1	8,7	Spiken böjd drygt 90 grader 25 mm från den tillplattade skallen	
491	Spik	3448	6997878,53	1598833,51	7,46	Ursprunglig längd 100 mm x 4,5 x 4 mm, skalle 10 x 10 mm	1	9,9	Spiken är böjd	
492	Hästskosöm	3443	6997890,51	1598833,5	6,4	35 x 5,5 x 3 mm, skalle 12, 5 x 9 x 6 mm	1	3,4		
493	Spik	3558	6997895,73	1598831,62	5,75	89,5 x 5,5 x 4 mm, skalle 15 x 11,5	1	12,3		
494	Hästskosöm	3558	6997895,73	1598831,62	5,75	31,5 x 5 x 3,5 mm, skalle 14 x 12 x 6 mm	1	3,3		
495	Spik	3558	6997895,73	1598831,62	5,75	30 x 7 x 7 mm, skalle 10 x 9 mm	1	3,7		x
496	Spikfragment	3558	6997895,73	1598831,62	5,75	51 x 5,5 mm i diam	1	3,7		
497	Skrivdonsspets?	3478	6997878,17	1598831,3	7,5	30 x 7,5 x 3 mm	1	0,5	Liknar bläckpennespets från sen tid men utan spets, halvrund	
498	Hästskosöm	3170	6997877,37	1598833,02	7,44	29 x 8 x 4 mm, skalle 15,5 x 6 x 5,5 mm	1	3,6		
499	Hästskosöm	3170	6997877,37	1598833,02	7,44	36 x 5,5 x 4 mm, skalle 8,5 x 4,5 x 5,5 mm	1	4,9		

500	Spik	3170	6997877,37	1598833,02	7,44	Ursprunglig längd 78 mm x 4,5 x 4 mm, skalle 10,5 x 9 mm	1	6,1		
501	Koppartråd	3170	6997877,37	1598833,02	7,44	Ursprunglig längd 45 mm, diameter 2 mm	1	0,4		
502	Silversmälta?		6997900	1598891		22 x 22 x 3 mm	1	5,9	Metalldetektorfynd	
503	Hästkosöm	3557	6997894,62	1598832,47	5,81	27,5 x 6 x 4 mm, skalle 17 x 8 x 7 mm	1	4,3		
504	Spikfragment?	3557	6997894,62	1598832,47	5,81	85 x 9 x 7,5 mm	1	23,1	Utan skalle	
505	Spik	3557	6997894,62	1598832,47	5,81	84,5 x 5,5 x 5 mm, skalle 11 x 9,5 mm	1	8,7	Dåligt bevarad	
506	Hästkosöm?	3557	6997894,62	1598832,47	5,81	26,5 x 6,5 x 5 mm, skalle 25,5 x 4,5 x 13,5 mm	1	7,1	Stor platt skalle	
507	Järnfragment		6997870,36	1598877,32	0,85	40 x 17 x 3 mm	1	3,5		x
508	Järnfragment		6997870,36	1598877,32	0,85	26 x 5,5 x 5 mm	1	1,8		x
509	Kopparmynt		6997893	1598901		23,2 - 23,5 mm i diameter, 1,2 mm tjock	1	2,85	Präglad under Ulrika Elenora/Fredrik I regenttid 1719-1750. Metalldetektorfynd	
510	Silvermynt?	3111	6997882,53	1598827,41	7,14	Ursprunglig diameter 15 mm	1	0,34	Medeltid, Flera små fragment, varav ett större som var hoprullat	
511	Blyplomb?		6997899	1598885			1	1	Liknar Magnus Erikssons tvåsidiga penningar. Metalldetektorfynd	
512	Osmundjärn?	3325	6997998,85	1598833,56	6,32		1	301		

	Kvarnstensfragment					150 x 140 x 35 mm			Stenen har spår efter tapp samt ocentralt hål. Funnen i anläggning fylld med sten	
513			6997889,2	1598834			1	997,3		
514	Tegelfragment		6997870,36	1598877,32	0,85		31	95,8		x
515	Tegelfragment	3526	6997889,52	1598832,35	6,33		304	915,9		x
516	Kalksten	3526	6997889,52	1598832,35	6,33		2	148,9		x
517	Tegelfragment	3528	6997881,19	1598827	6,39		14	13,4		x
518	Tegelfragment	3108	6997881,61	1598828,45	7,32		729	2029,6		x
519	Kalksten	3108	6997881,61	1598828,45	7,32		10	52,1		x
520	Sintrad lera	3108	6997881,61	1598828,45	7,32		3	8,4		x
521	Tegelfragment	3170	6997877,37	1598833,02	7,44		258	222,8		x
522	Slagg	3170	6997877,37	1598833,02	7,44		1	15		
523	Sintrad lera	3170	6997877,37	1598833,02	7,44		1	2,2		
524	Tegelfragment	3231	6997874,17	1598833,5	7,4		36	59,5		x
525	Slagg	3231	6997874,17	1598833,5	7,4		2	18,9		
526	Kalksten	3231	6997874,17	1598833,5	7,4		1	2		x
527	Tegelfragment	3084	6997875,38	1598832,63	7,38		679	1285,9		x
528	Slagg	3084	6997875,38	1598832,63	7,38		3	24		
529	Tegelfragment		6997875,2	1598832,8			397	773,2	Sö hörnet av ruta 3084	x
530	Sintrad lera		6997875,2	1598832,8			4	24,2	Sö hörnet av ruta 3084, ev delar av härdfodring	
531	Tegelfragment	3085	6997876,12	1598833,7	7,4		61	128		x
532	Slagg	3085	6997876,12	1598833,7	7,4		1	3,3		
533	Kalksten	3085	6997876,12	1598833,7	7,4		1	0,3		x
534	Tegelfragment	3086	6997876,31	1598832,75	7,4		195	221,6		x
535	Tegelfragment	3169	6997877,19	1598833,92	7,47		225	187,3		x
536	Sintrad lera	3169	6997877,19	1598833,92	7,47		2	1,8		x
537	Tegelfragment	3558	6997895,73	1598831,62	5,75		98	173,8		x
538	Sintrad lera	3558	6997895,73	1598831,62	5,75		2	2,4	Ev delar av härdfodring	x

539	Tegelfragment	3557	6997894,62	1598832,47	5,81		123	269,4		x
540	Kalksten	3557	6997894,62	1598832,47	5,81		11	21,5		x
541	Sintrad lera	3557	6997894,62	1598832,47	5,81		6	17,6		
542	Smält glas	3557	6997894,62	1598832,47	5,81		1	3,5		
543	Tegelfragment	3556	6997888,55	1598831,35	6,64		272	676,4		x
544	Sintrad lera	3556	6997888,55	1598831,35	6,64		2	10,3	En droppformas 23 x 20 mm	x
545	Tegelfragment	3555	6997887,66	1598831,3	6,81		408	758,9		x
546	Slagg	3555	6997887,66	1598831,3	6,81		5	148,2		
547	Tegelfragment	3554	6997887,5	1598832,21	6,93		157	326,6		x
548	Slagg	3554	6997887,5	1598832,21	6,93		2	90,1		
549	Sintrad lera	3554	6997887,5	1598832,21	6,93		2	3,4	Möjligen härdfodring	
550	Tegelfragment	3542	6997878,44	1598829,45	7,4		712	1183,8		x
551	Flinta	3542	6997878,44	1598829,45	7,4		1	1,5		
552	Sintrad lera	3542	6997878,44	1598829,45	7,4		4	4,3		x
553	Kalksten	3542	6997878,44	1598829,45	7,4		26	148,9	Referensprov sparat	
554	Tegelfragment	3235	6997880,4	1598827,41	7,32		1471	2453,3		x
555	Kalksten	3235	6997880,4	1598827,41	7,32		13	58,7		x
556	Sintrad lera	3235	6997880,4	1598827,41	7,32		1	3,6		x
557	Smält glas	3235	6997880,4	1598827,41	7,32		1	2,7		
558	Tegelfragment	3113	6997886,39	1598834,16	7,22		41	114,9		x
559	Kalksten	3113	6997886,39	1598834,16	7,22		1	0,2		x
560	Slagg	3113	6997886,39	1598834,16	7,22		1	2,8		
561	Tegelfragment	3111	6997882,53	1598827,41	7,14		343	673,6		x
562	Slagg	3111	6997882,53	1598827,41	7,14		2	28,4		
563	Kalksten	3111	6997882,53	1598827,41	7,14		3	24,7		x
564	Sintrad lera	3111	6997882,53	1598827,41	7,14		2	3,4		
565	Tegelfragment	3109	6997881,6	1598827,36	7,22		974	1762	Ett fragment sparat resten slängt	x
566	Kalksten	3109	6997881,6	1598827,36	7,22		7	23,9		x

567	Slagg	3109	6997881,6	1598827,36	7,22		1	47,4		
568	Sintrad lera	3109	6997881,6	1598827,36	7,22		12	62,5	En del bitar mer lika slagg men väldigt lätta och blåsiga	
569	Kopparbleck	3109	6997881,6	1598827,36	7,22	13 x 10 x 1 mm, spår efter hål med 3 mm diam	1	0,5		
570	Slagg	3112	6997886,51	1598833,4	7,21	Del av plan-konvex bottenskålla	2	391,8		
571	Tegelfragment	3112	6997886,51	1598833,4	7,21		86	144,4		x
572	Tegelfragment	3110	6997882,51	1598828,42	7,2		670	1527,3		x
573	Kalksten	3110	6997882,51	1598828,42	7,2		8	93,2		x
574	Sintrad lera	3110	6997882,51	1598828,42	7,2		6	22,3	Möjligen del av hårdvägg	
575	Tegelfragment	3278	6997880,62	1598828,38	7,33		501	945,8		x
576	Kalksten	3278	6997880,62	1598828,38	7,33		8	19,5		x
577	Tegelfragment	3287	6997875,46	1598831,49	7,38		297	498,9		x
578	Kalksten	3287	6997875,46	1598831,49	7,38		1	2,2		x
579	Slagg	3287	6997875,46	1598831,49	7,38		1	0,4		
580	Tegelfragment	3224	6997895,79	1598833,51	5,81		130	181		x
581	Kalksten	3224	6997895,79	1598833,51	5,81		2	674,9		
582	Smält glas	3224	6997895,79	1598833,51	5,81		1	11,7		
583	Sintrad lera	3224	6997895,79	1598833,51	5,81		4	8,1		
584	Tegelfragment	3225	6997896,73	1598833,59	5,7		83	861,8	Några fragment sparade som referensexemplar	x
585	Sintrad lera	3225	6997896,73	1598833,59	5,7		1	8,1		
586	Kalksten	3225	6997896,73	1598833,59	5,7		1	14,1		x
587	Tegelfragment	3226	6997897,87	1598833,64	5,54		27	141,2		x
588	Tegelfragment	3227	6997898,47	1598833,53	5,51		19	123,6		x
589	Kalksten	3227	6997898,47	1598833,53	5,51		2	12,6		x
590	Tegelfragment	3230	6997874,14	1598832,51	7,37		65	202		x

591	Kalksten	3230	6997874,14	1598832,51	7,37		7	3,8		x
592	Tegelfragment	3232	6997878,49	1598834,49	7,52		250	190,7		x
593	Brynefragment	3232	6997878,49	1598834,49	7,52	33 x 21 x 19 mm, slipytor på 4 sidor	1	19,6		
594	Kalksten	3232	6997878,49	1598834,49	7,52		1	0,6		x
595	Sintrad lera	3232	6997878,49	1598834,49	7,52		1	1,4		x
596	Slagg	3232	6997878,49	1598834,49	7,52	Mycket blåsig och lätt	5	156,9		
597	Glas	3232	6997878,49	1598834,49	7,52		1	0,6		
598	Glaspärla	3232	6997878,49	1598834,49	7,52	Rosa, diam 5 mm, tj 44,5 mm	1	0,1		
599	Tegelfragment	3292	6997889,48	1598834,48	6,68		71	292,6		x
600	Tegelfragment	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	Punkten har samma läge som 3292 (möjligen fel och att ett av värdena ska ligga 1 m åt väster)	144	376,1		x
601	Kalksten	3291	6997889,48	1598834,46	6,68		1	7,5		x
602	Sintrad lera	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	Möjligen hårdväggar	4	15,7		
603	Hästsosöm	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	28 x 7,5 x 5 mm, skalle 12,5 x 5 mm	1	4,3		
604	Rundad sten	3291	6997889,48	1598834,46	6,68	Diam 16 mm x 11,5 mm	1	1,8		
605	Slagg	3291	6997889,48	1598834,46	6,68		1	18,6		
606	Tegelfragment	3443	6997890,51	1598833,5	6,4		20	96,6		x
607	Slagg	3443	6997890,51	1598833,5	6,4		5	37,1		

608	Tegelfragment	3289	6997876,49	1598831,47	7,48		479	496		x
609	Sintrad lera	3289	6997876,49	1598831,47	7,48		2	3,8		x
610	Kalksten	3289	6997876,49	1598831,47	7,48		24	35,7		x
611	Keramik?					Eventuellt fragment av ljust stengods				
		3289	6997876,49	1598831,47	7,48		1	0,3		
612	Glaspärla					Vit, diam 4,5 mm, tj4,5 mm. Har gjutsöm				
		3289	6997876,49	1598831,47	7,48		1	0,1		
613	Tegelfragment	3288	6997877,5	1598831,49	7,47		496	707,5		x
614	Slagg	3288	6997877,5	1598831,49	7,47		5	17,1		
615	Sintrad lera	3288	6997877,5	1598831,49	7,47		2	1,3		x
616	Kalksten	3288	6997877,5	1598831,49	7,47		9	51,8		x
617	Tegelfragment	3442	6997890,47	1598834,42	6,57		43	158,4		x
618	Tegelfragment	3448	6997878,53	1598833,51	7,46		268	436		x
619	Sintrad lera	3448	6997878,53	1598833,51	7,46		2	7		
620	Tegelfragment	3453	6997862,43	1598826,5	7,21		69	119,6		x
621	Sintrad lera	3453	6997862,43	1598826,5	7,21		1	1,4		x
622	Tegelfragment	3455	6997861,54	1598825,5	7,04		48	70,6		x
623	Harts?	3455	6997861,54	1598825,5	7,04		3	1,3		
624	Tegelfragment	3449	6997875,53	1598830,54	7,36		748	985,5		x
625	Kalksten	3449	6997875,53	1598830,54	7,36		5	15,2		x
626	Slagg	3449	6997875,53	1598830,54	7,36		2	12,8		
627	Glas	3449	6997875,53	1598830,54	7,36		1	0,3		
628	Tegelfragment	3450	6997876,52	1598830,52	7,41		448	832,4		x
629	Slagg	3450	6997876,52	1598830,52	7,41		7	12,6		
630	Kalksten	3450	6997876,52	1598830,52	7,41		1	0,6		x
631	Tegelfragment	3454	6997862,62	1598825,7	7,16		33	26,6		x
632	Sintrad lera	3454	6997862,62	1598825,7	7,16		1	0,9		

633	Tegelfragment	3451	6997877,37	1598830,54	7,44		1207	1526,6		x
624	Slagg	3451	6997877,37	1598830,54	7,44		4	25,5		
635	Kalksten	3451	6997877,37	1598830,54	7,44		16	62,2		x
636	Tegelfragment	3471	6997895,72	1598832,68	5,7		158	215,7		x
637	Kalksten	3471	6997895,72	1598832,68	5,7		16	215,4		x
638	Tegelfragment	3472	6997888,46	1598832,34	6,68		206	521,4		x
639	Kalksten	3472	6997888,46	1598832,34	6,68		1	6,4		x
640	Sintrad lera	3472	6997888,46	1598832,34	6,68		3	12,8		
641	Tegelfragment	3478	6997878,17	1598831,3	7,5		406	966,4		x
642	Slagg	3478	6997878,17	1598831,3	7,5		22	136,2		
643	Järnklump	3478	6997878,17	1598831,3	7,5		1	12,6		
644	Kalksten	3478	6997878,17	1598831,3	7,5		5	2		x
645	Tegelfragment	3479	6997878,17	1598830,38	7,45		617	883,5		x
646	Kalksten	3479	6997878,17	1598830,38	7,45		2	9,2		x
647	Slagg	3479	6997878,17	1598830,38	7,45		9	93,7		
648	Glas	3479	6997878,17	1598830,38	7,45	Gråaktigt glas	1	0,5		
649	Tegelfragment	3470	6997876,51	1598829,55	7,38		485	566,7		x
650	Kalksten	3470	6997876,51	1598829,55	7,38		11	37,1		x
651	Sintrad lera	3470	6997876,51	1598829,55	7,38		2	2,2		x
652	Slagg	3470	6997876,51	1598829,55	7,38		2	33,7		
653	Flinta	3470	6997876,51	1598829,55	7,38		1	1,4		
654	Tegelfragment	3481	6997877,44	1598829,58	7,45		680	1134,7		x
655	Kalksten	3481	6997877,44	1598829,58	7,45		5	36,3		x
656	Slagg	3481	6997877,44	1598829,58	7,45		1	0,5		
657	Glas	3481	6997877,44	1598829,58	7,45	Fönsterglas som ser gammalt ut	1	0,5		
658	Porslin	3481	6997877,44	1598829,58	7,45		2	0,6		
659	Tegelfragment	3480	6997875,6	1598829,69	7,29		1429	2397,1		x
660	Kalksten	3480	6997875,6	1598829,69	7,29		10	79,6		x

661	Slagg	3480	6997875,6	1598829,69	7,29		7	50,7		
662	Sintrad lera	3480	6997875,6	1598829,69	7,29		1	2,1		x
663	Keramik	3480	6997875,6	1598829,69	7,29	Ljusbrunt till grått gods, 6 mm tjockt	1	7		
664	Tegelfragment	3094	6997883,56	1598828,33	7,09		549	1152,3		x
665	Kalksten	3094	6997883,56	1598828,33	7,09		3	69,5		x
666	Sintrad lera	3094	6997883,56	1598828,33	7,09		3	6,8		
667	Pärlfragment?	3094	6997883,56	1598828,33	7,09	Vitgrå ev sprucken, diam7,5 mm, hål 2,4 mm i diam	1	0,1		
668	Kvarnstensfragment?	3094	6997883,56	1598828,33	7,09	Kornig glimmerskiffer	6	281,2		
669	Tegelfragment	3093	6997883,51	1598827,32	6,98		971	1742,7		x
670	Sintrad lera	3093	6997883,51	1598827,32	6,98	Möjligen hårdväggar	3	13,4		
671	Kalksten	3093	6997883,51	1598827,32	6,98		3	10,5		x
672	Glas	3093	6997883,51	1598827,32	6,98	Ser ålderdomligt ut	1	0,3		
673	Tegelfragment	3090	6997887,43	1598834,31	7,08		161	196,6		
674	Kvarnstensfragment?	3090	6997887,43	1598834,31	7,08	Ev glimmerskiffer	1	13,8		
675	Sintrad lera	3090	6997887,43	1598834,31	7,08		5	17,3		
676	Tegelfragment	3096	6997861,71	1598810,95	6,1		6	53,8		x
677	Tegelfragment	3097	6997861,16	1598809,61	6,1		1	1,2		x
678	Tegelfragment	3095	6997862,16	1598810,01	6,07		29	143,7		x
679	Tegelfragment	3091	6997884,48	1598828,39	6,98		943	1792		x
680	Kalksten	3091	6997884,48	1598828,39	6,98		2	41,5		x
681	Sintrad lera	3091	6997884,48	1598828,39	6,98	Eventuellt	9	38,6		

						härdfodring				
682	Tegelfragment	3087	6997888,48	1598834,47	6,9		163	284,8		x
683	Sintrad lera	3087	6997888,48	1598834,47	6,9		8	61,1		
684	Tegelfragment	3088	6997888,44	1598833,47	6,88		244	493,2		x
685	Kalksten	3088	6997888,44	1598833,47	6,88		5	3		x
686	Sintrad lera	3088	6997888,44	1598833,47	6,88		7	19,9		
687	Järnklump	3088	6997888,44	1598833,47	6,88		1	8,4		
688	Glas	3088	6997888,44	1598833,47	6,88	Ser ålderdomligt ut och möjligen bränt	1	1,1		
689	Tegelfragment		6997875,15	1598832,81			1	1,39	Tegelfragmentet låg i det fyrkantiga stolphålet	x
690	Järnfragment		6997875,15	1598832,81		23 x 14,5 x 14 mm	1	3,5		x
691	Hästkosömm		6997875,15	1598832,81		24, 5 x 13 x 5 mm, "skallen" borta, liknar fnr 690	1	3,1		
692	Tegelfragment	3089	6997887,57	1598833,33	6,98		129	140,9		x
693	Sintrad lera	3089	6997887,57	1598833,33	6,98		3	12,6		
694	Flintgods	3089	6997887,57	1598833,33	6,98	Med gröna streck, sparas som referensmaterial	2	2,6		
695	Slagg	3292	6997889,48	1598834,48	6,68		1	15		
696	Järnklump	3292	6997889,48	1598834,48	6,68		1	12,1		
697	Kalksten	3292	6997889,48	1598834,48	6,68		1	4,4		x
698	Glasknappsfragment	3292	6997889,48	1598834,48	6,68	Svart glas, diamca 15 mm, 3 mm tjock	1	0,6	Fyndet gjordes ca 30 cm ner i jorden	
699	Tegelfragment	3083	6997875,2	1598833,55	7,35		37	60		x

700	Sintrad lera	3083	6997875,2	1598833,55	7,35		1	3,2		
701	Keramik	3558	6997895,73	1598831,62	5,75		1	4,3	Yngre rödgods	
702	Keramik	3110	6997882,51	1598828,42	7,2	Mynningsbit ljus gods, troligen historisk tid enligt Elwendahl (1500-framåt men svårbestämd)	1	2,5		
703	Keramik?	3472	6997888,46	1598832,34	6,68	Ljus gods, plan bit 2,4 mm tjock	1	1,6		
704	Slagg	3086	6997876,31	1598832,75	7,4		2	9,9	Lätt blåsig slagg	
705	Keramik	3086	6997876,31	1598832,75	7,4	Rödgods, bottenbit	1	7,4		
706	Glas	3086	6997876,31	1598832,75	7,4		1	0,6		
707	Keramik	3113	6997886,39	1598834,16	7,22	Ljus gråvit flintgods, ca 4 mm godstjocklek	2	4,9		
708	Keramik	3451	6997877,37	1598830,54	7,44	Ljus gråvit flintgods, ca 4 mm godstjocklek	1	0,8		
709	Glas	3451	6997877,37	1598830,54	7,44		1	0,6		
710	Tegelfragment	3092	6997884,51	1598827,4	6,85		759	1477,9		x
711	Sintrad lera	3092	6997884,51	1598827,4	6,85		4	9,4		
712	Textilfragment		6997870,36	1598877,32		Från 30 x 30 mm till 25-120 x 280 mm	10			
713	Ben	3111	6997882,53	1598827,41	7,14				Osteologisk beteckning nr 1	

714	Ben	3084	6997875,38	1598832,63	7,38				Osteologisk beteckning nr 2	
715	Ben	3101	6997861,49	1598810,28	6,18				Osteologisk beteckning nr 3	
716	Ben	3235	6997880,4	1598827,41	7,32				Osteologisk beteckning nr 4	
717	Ben	3110	6997882,51	1598828,42	7,14				Osteologisk beteckning nr 5	
718	Ben	3093	6997883,51	1598827,32	6,9				Osteologisk beteckning nr 6	
719	Ben	3542	6997878,45	1598829,45	7,45				Osteologisk beteckning nr 7	
720	Ben	3109	6997881,6	1598827,36	7,22				Osteologisk beteckning nr 8	
721	Ben	3562	6997876,33	1598833,7	7,31				Osteologisk beteckning nr 9	
722	Ben	3108	6997881,61	1598828,45	7,32				Osteologisk beteckning nr 10	
723	Ben	3094	6997883,56	1598828,33	7,09				Osteologisk beteckning nr 11	
724	Ben	3091	6997884,48	1598828,39	6,98				Osteologisk beteckning nr 12	
725	Ben	3450	6997876,52	1598830,52	7,41				Osteologisk beteckning nr 13	
726	Ben	3444	6997880,6	1598828,41	7,32				Osteologisk beteckning nr 14	
727	Ben	3091	6997884,48	1598828,39	6,98				Osteologisk beteckning nr 15	
728	Ben	3451	6997877,37	1598830,54	7,44				Osteologisk beteckning nr 16	
729	Ben	3088	6997888,44	1598833,47	6,88				Osteologisk beteckning nr 17	
730	Ben	3109	6997881,6	1598827,36	7,22				Osteologisk beteckning nr 18	
731	Ben	3085	6997876,12	1598833,7	7,4				Osteologisk beteckning nr 19	
732	Ben	3479	6997878,17	1598830,38	7,45				Osteologisk beteckning nr 20	
733	Ben	3560	6997877,23	1598833,95	7,35				Osteologisk beteckning nr 21	
734	Ben	3472	6997888,46	1598832,34	6,68				Osteologisk beteckning nr 22	
735	Ben	3092	6997884,51	1598827,4	6,85				Osteologisk beteckning nr 23	
736	Ben	3481	6997877,44	1598829,58	7,45				Osteologisk beteckning nr 24	
737	Ben	3109	6997881,6	1598827,36	7,22				Osteologisk beteckning nr 25	
738	Ben	3094	6997883,56	1598828,33	7,09				Osteologisk beteckning nr 26	
739	Ben	3471	6997895,72	1598832,68	5,7				Osteologisk beteckning nr 27	
740	Ben	3094	6997883,56	1598828,33	7,09				Osteologisk beteckning nr 28	
741	Ben	3453	6997862,43	1598826,5	7,21				Osteologisk beteckning nr 29	
742	Ben	3225	6997896,73	1598833,59	5,73				Osteologisk beteckning nr 30	

743	Ben	3473	6997896,72	1598833,56	5,26				Osteologisk beteckning nr 31	
744	Ben	3478	6997878,17	1598831,3	7,5				Osteologisk beteckning nr 32	
745	Ben	3561	6997876,49	1598832,78	7,32				Osteologisk beteckning nr 33	
746	Ben	3110	6997882,51	1598828,42	7,14				Osteologisk beteckning nr 34	
747	Ben	3287	6997875,46	1598831,49	7,38				Osteologisk beteckning nr 35	
748	Ben	3169	6997877,19	1598833,92	7,47				Osteologisk beteckning nr 36	
749	Ben	3113	6997886,39	1598834,16	7,22				Osteologisk beteckning nr 37	
750	Ben	3292	6997884,91	1598827,4	6,85				Osteologisk beteckning nr 38	
751	Ben	3529	6997881,44	1598828,86	6,51				Osteologisk beteckning nr 39	
752	Ben	3456	6997895,75	1598833,6	5,57				Osteologisk beteckning nr 40	
753	Ben		6997870,36	1598877,32					Osteologisk beteckning nr 41	
754	Ben	3528	6997881,19	1598827	6,39				Osteologisk beteckning nr 42	
755	Ben	3563	6997875,47	1598832,59	7,31				Osteologisk beteckning nr 43	
756	Ben	3112	6997886,51	1598833,4	7,21				Osteologisk beteckning nr 44	
757	Ben	3083	6997875,2	1598833,55	7,35				Osteologisk beteckning nr 45	
758	Ben	3447	6997878,55	1598834,53	7,41				Osteologisk beteckning nr 46	
759	Ben	3559	6997877,42	1598832,9	7,36				Osteologisk beteckning nr 47	
760	Ben	3289	6997876,49	1598831,47	7,48				Osteologisk beteckning nr 48	
761	Ben	3089	6997887,57	1598833,33	6,98				Osteologisk beteckning nr 49	
762	Ben	3291	6997889,48	1598834,46	6,68				Osteologisk beteckning nr 50	
763	Ben	3480	6997875,6	1598829,69	7,29				Osteologisk beteckning nr 51	
764	Ben	3084	6997875,38	1598832,63	7,38				Osteologisk beteckning nr 52	
765	Ben	3092	6997884,51	1598827,4	6,85				Osteologisk beteckning nr 53	
766	Ben	3556	6997888,55	1598831,35	6,64				Osteologisk beteckning nr 54	
767	Ben	3288	6997877,5	1598831,49	7,47				Osteologisk beteckning nr 55	
768	Ben	3554	6997887,5	1598832,21	6,93				Osteologisk beteckning nr 56	
769	Ben	3088	6997888,44	1598833,47	6,88				Osteologisk beteckning nr 57	
770	Ben	3089	6997887,57	1598833,33	6,98				Osteologisk beteckning nr 58	
771	Ben	3170	6997877,37	1598833,02	7,44				Osteologisk beteckning nr 59	

772	Ben	3278	6997880,62	1598828,38	7,33				Osteologisk beteckning nr 60	
773	Ben	3224	6997895,79	1598833,51	5,81				Osteologisk beteckning nr 61	
774	Ben	3557	6997894,62	1598832,47	5,81				Osteologisk beteckning nr 62	
775	Ben	3555	6997887,66	1598831,3	6,81				Osteologisk beteckning nr 63	
776	Ben	3084	6997875,38	1598832,63	7,38				Osteologisk beteckning nr 64. Sv hörnet	
777	Ben	3109	6997881,6	1598827,36	7,22				Osteologisk beteckning nr 65	
778	Ben	3087	6997888,48	1598834,47	6,9				Osteologisk beteckning nr 66. Nö hörnet	
779	Ben	3232	6997878,49	1598834,49	7,52				Osteologisk beteckning nr 67	
780	Ben	3086	6997876,31	1598832,75	7,4				Osteologisk beteckning nr 68. Nv hörnet	
781	Ben	3456	6997895,75	1598833,6	5,57				Osteologisk beteckning nr 69. I mörkbrun nedgrävning	
782	Ben	3564	6997874,34	1598833,26	7,29				Osteologisk beteckning nr 70	
783	Ben	3089	6997887,57	1598833,33	6,98				Osteologisk beteckning nr 71. Sv hörnet	
784	Ben	3449	6997875,53	1598830,54	7,36				Osteologisk beteckning nr 72	
785	Ben	3230	6997874,14	1598832,51	7,37				Osteologisk beteckning nr 73	
786	Ben	3448	6997878,53	1598833,51	7,46				Osteologisk beteckning nr 74	
787	Ben	3455	6997861,54	1598825,5	7,04				Osteologisk beteckning nr 75	
788	Ben	3087	6997888,48	1598834,47	6,9				Osteologisk beteckning nr 76	
789	Ben	3527	6997880,16	1598827,06	6,49				Osteologisk beteckning nr 77	
790	Ben	3470	6997876,51	1598829,55	7,38				Osteologisk beteckning nr 78	
791	Ben	3526	6997889,52	1598832,35	6,33				Osteologisk beteckning nr 79	

Bilaga 3. Fotolistor

Fotonr	Motiv	Fotograferat från
	Skolkurserna	
1	Skolbarnen från Åk 2 Älansbro skolan anländer till Torsåkers kyrka	
2	Torsåkers kyrka	
3	Skolbarnen sitter framför kyrkan	
4	Ola George, lärarna och några av föräldrarna vid parkeringsplatsen utanför kyrkan	
5	Skolbarnen samlade för genomgång utanför kyrkan	
6	Skolbarnen hör på guiden vid parkeringsplatsen	
7	Skolbarnen hör på guiden utanför kyrkan	
8	Skolbarnen hör på guiden utanför kyrkan	
9	Skolbarnen hör på guiden utanför kyrkan	
10	Interiör av kyrkan, takvalv	
11	Guiden i kyrkan	
12	Interiör, medeltida kyrkmålningar med armborstmotiv	
13	Interiör, medeltida kyrkmålningar	
14	Interiör, medeltida kyrkmålningar	
15	Interiör, medeltida kyrkmålningar	
16	Interiör av kyrkan, takvalv	
17	Interiör, medeltida kyrkmålningar med armborstmotiv	
18	Interiör, medeltida kyrkmålningar	
19	Interiör, medeltida kyrkmålningar	
20	Interiör, medeltida kyrkmålningar	
21	Interiör, orgeln och takvalv	
22	Ola George guidar Åk 2 från Älansbro skolan vid Styresholm	
23	Ola George guidar Åk 2 från Älansbro skolan vid Styresholm	
24	Ola George guidar Åk 2 från Älansbro skolan vid Pukeborg	
25	Ola George guidar Åk 2 från Älansbro skolan vid Pukeborg	
26	Ola George guidar Åk 2 från Älansbro skolan vid Pukeborg	
27	Åk 2 från Älansbro skolan börjar gräva	
28	Åk 2 från Älansbro skolan börjar gräva	
29	Arbetsbild	
30	Arbetsbild	
31	Arbetsbild, sållning	
32	Arbetsbild, rutgrävning	
33	Arbetsbild, rutgrävning	
34	Arbetsbild, rutgrävning	
35	Arbetsbild, sållning	
36	Arbetsbild, sållning	
37	Arbetsbild, sållning	
38	Färgningar i schakt vid X 6997 875 Y 1598 833	Öst
39	Färgningar i schakt vid X 6997 875 Y 1598 833	Väst
40	Färgning efter fyrkantig stolpe vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	Syd
41	Arbetsbild Ola George gräver vid föregående bild	Nordväst
42	Färgning efter fyrkantig stolpe med kol i begränsningslinjen vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	
43	Färgning efter fyrkantig stolpe med kol i begränsningslinjen vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	
44	Det fyrkantiga stolphålet i profil	Väst

45	Det fyrkantiga stolphålet i profil	Väst
46	Det fyrkantiga stolphålet i profil	Väst
47	Färgningar i schakt vid X 6997 875 Y 1598 833	Syd
48	Arbetsbild, elev från Nylandsskolan sållar	
49	Arbetsbild, elever från Nylandsskolan gräver	
50	Arbetsbild, elever från Nylandsskolan sållar	
51	Arbetsbild, elev från Nylandsskolan	
52	Arbetsbild, elever från Nylandsskolan gräver	
53	Arbetsbild, elever från Nylandsskolan gräver	
54	Arbetsbild, elever från Nylandsskolan	
55	Arbetsbild, elever från Nylandsskolan gräver	
56	Elever från Nylandsskolan tar paus	
57	Arbetsbild, elever från Nylandsskolan sållar	
58	Översiktsbild med elever som gräver mm	
59	Lars Winroth karterar området med magnetometer	
60	Lars Winroth karterar området med magnetometer	
61	Lars Winroth karterar området med magnetometer	
62	Lars Winroth karterar området med magnetometer	
63	Lars Winroth karterar området med magnetometer	
64	Schakt med grå ler/mjälapackning och grop (anläggning 8) vid X 6997 887 Y 1598 833,5	Syd
65	Schakt med grå ler/mjälapackning och grop (anläggning 8) vid X 6997 887 Y 1598 833,5	Väst
66	Schakt med grå ler/mjälapackning och grop (anläggning 8)	Norr
67	Färgningar i schakt vid X 6997 883 Y 1598 828	Syd
68	Färgningar i schakt vid X 6997 883 Y 1598 828	Väst
	Den allmänna kursen (bilderna ligger tidsmässigt i omvänd ordning)	
69	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
70	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
71	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
72	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
73	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
74	Färgningar i ruta 3456 med koordinaterna X 6997 895,5 Y 1598 833,5	Uppifrån öst
75	Färgningar i ruta 3456 med koordinaterna X 6997 895,5 Y 1598 833,5	Uppifrån öst
76	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
77	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
78	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
79	Åhörare under arkeologidagen	
80	Åhörare under arkeologidagen	
81	Hund på arkeologidagen	
82	Åhörare på arkeologidagen	
83	Åhörare på arkeologidagen	
84	Åhörare på arkeologidagen	
85	Åhörare på arkeologidagen	
86	Åhörare på arkeologidagen	
87	Åhörare på arkeologidagen	
88	Åhörare på arkeologidagen	
89	Kursdeltagare som gräver i liggande ställning	
90	Fynd av tyg från strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
91	Fynd av tyg från strandplanet nedanför norra delen av	

	Styresholm	
92	Fynd av tyg från strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
93	Arbetsbild, avsökning med metalldetektor av schakt på strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
94	Arbetsbild, grävning av schakt på strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
95	Arbetsbild, grävning av schakt på strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
96	Fynd av tyg från strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
97	Fynd av tyg (i profilvägg) från strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
98	Fynd av tyg (i profilvägg) från strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
99	Fynd av tyg (i profilvägg) från strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
100	Fynd av tyg (i profilvägg) från strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
101	Fikapaus	
102	Arbetsbild, grävning och fikapaus	
103	Färgningar i ruta 3456 med koordinaterna X 6997 895,5 Y 1598 833,5	Uppifrån väst
104	Färgningar i ruta 3456 med koordinaterna X 6997 895,5 Y 1598 833,5	Uppifrån syd
105	Färgningar i ruta 3456 med koordinaterna X 6997 895,5 Y 1598 833,5	Uppifrån syd
106	Arbetsbild, skärslev i hand	
107	Arbetsbild, grävning med skärslev	
108	Arbetsbild, grävning med skärslev	
109	Arbetsbild, grävning vid strandplanet nedanför norra delen av Styresholm	
110	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
111	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
112	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
113	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
114	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
115	Arbetsbild, kursdeltagare sållar	
116	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
117	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
118	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
119	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
120	Såll	
121	Arbetsbild, grävning med skärslev	
122	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
123	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
124	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
125	Arbetsbild, kursdeltagare sållar	
126	Arbetsbild, praktikanterna Anette och Hanne gräver	
127	Arbetsbild, praktikanterna Anette och Hanne gräver	
128	Arbetsbild, praktikanterna Anette och Hanne gräver	
129	Arbetsbild, kursdeltagare gräver i anläggning 8	
130	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
131	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	

132	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
133	Arbetsbild, kursdeltagare sållar	
134	Arbetsbild, kursdeltagare sållar	
135	Slungan vid medeltidsbyn	
136	Slungan vid medeltidsbyn	
137	Slungan vid medeltidsbyn	
138	Slungan vid medeltidsbyn	
139	Slungan vid medeltidsbyn	
140	Slungan vid medeltidsbyn	
141	Slungan vid medeltidsbyn	
142	Slungan vid medeltidsbyn	
143	Slungan vid medeltidsbyn	
144	Slungan vid medeltidsbyn	
145	Slungan vid medeltidsbyn	
146	Slungan vid medeltidsbyn	
147	Slungan vid medeltidsbyn	
148	Översiktsbild av Styresholm	Norr
149	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
150	Arbetsbild, Maria Lindeberg	
151	Arbetsbild, kursdeltagare sållar	
152	Arbetsbild, kursdeltagare sållar	
153	Arbetsbild, kursdeltagare sållar	
154	Arbetsbild, Lars Högberg ligger vid sitt schakt	
155	Översiktsbild av Styresholm	Nordväst
156	Översiktsbild av Styresholm	Väst
157	Översiktsbild av undersökningsområdet med kursdeltagarna	
158	Översiktsbild av undersökningsområdet med kursdeltagarna	
159	Översiktsbild av undersökningsområdet med kursdeltagarna	
160	Schakt vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	Norr
161	Norra delen av schakt vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	Norr
162	Schakt vid (anläggning 8) X 6997 887 Y 1598 833,5	Sydöst
163	Arbetsbild, kursdeltagare gräver i norra delen av området	Sydöst
164	Arbetsbild, kursdeltagare gräver i norra delen av området	Norr
165	Arbetsbild, kursdeltagare sållar	
166	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
167	Översiktsbild av undersökningsområdet med kursdeltagarna	
168	Schakt vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	Norr
169	Schakt vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	Väst
170	Schakt vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	Öst
171	Norra delen av schakt vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	Öst
172	Mellersta delen av schakt vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	Öst
173	Södra delen av schakt vid X 6997 875,13 Y 1598 832,80	Öst
174	Samling av människor på norra platån	Väst
175	Lars Winroth karterar området med magnetometer	
176	Arbetsbild, kursdeltagare gräver	
177	Arbetsbild, kursdeltagare sållar	
178	Arbetsbild, kursdeltagare diskuterar	
179	Arbetsbild, kursdeltagare gräver i norra delen av området	Norr
180	Arbetsbild, kursdeltagare gräver i norra delen av området	Öst
181	Del av stenpackningen i ytan i södra delen av anläggning 8	Väst
182	Arbetsbild, Ola George instruerar kursdeltagarna	
183	Färgningar i schakt vid X 6997 897 Y 1598 833,5	Väst
184	Färgningar i schakt vid X 6997 897 Y 1598 833,5	Norr

185	Färgningar i schakt vid X 6997 897 Y 1598 833,5	Öst
186	Färgningar i schakt vid X 6997 897 Y 1598 833,5 troligen norr om föregående bilder	Norr
187	Fikapaus	
188	Fikapaus	
189	Fikapaus	
190	Fikapaus	
191	Färgningar i schakt vid X 6997 897 Y 1598 833,5 djupare ner än bild nr 183-186	Norr
192	Färgningar i schakt vid X 6997 897 Y 1598 833,5 djupare ner än bild nr 183-186	Väst
193	Färgningar i schakt vid X 6997 897 Y 1598 833,5 djupare ner än bild nr 183-186	Norr
194	Färgningar i schakt vid X 6997 897 Y 1598 833,5 djupare ner än bild nr 183-186	Väst
195	Anläggning 8	Norr
196	Anläggning 8	Öst
197	Anläggning 8	Syd
198	Anläggning 8	Väst
199	Anläggning 8	Väst
200	Anläggning 8	Öst
201	Ytan norr om anläggning 8 i förgrunden, anl i bakgrunden	Syd
202	Ytan norr om anläggning 8	Väst
203	Anläggning 8	Norr
204	Färgningar i schakt vid X 6997 884 Y 1598 828	Norr
205	Färgningar i schakt vid X 6997 884 Y 1598 828	Väst
	Fotografier tagna av Kristina Oikari	
206	Fikapaus	
207	Arbetsbild, Ola George visar färgningar i schakt	
208	Arbetsbild, Ola George visar färgningar i schakt	
209	Färgning i schakt vid X 6997 877 Y 1598 833,5	Norr
210	Arbetsbild, kursdeltagare vid såll	
211	Arbetsbild, kursdeltagare gräver i det nordligaste schaktet	Norr
212	Utsikt mot älven från ytan norr om Styresholm	Väst
213	Översikt över undersökningsområdet från ytan norr om Styresholm	Nordöst
214	Arbetsbild	
215	Arbetsbild	
216	Arbetsbild	
217	Arbetsbild	
218	Arbetsbild	
219	Arbetsbild, Lars Högberg gräver i anläggning 8	Nordöst
220	Arbetsbild, Ola George söker av schakt med metalldetektor	
221	Översikt över undersökningsområdet	Väst
222	Översikt över undersökningsområdet	Väst
223	Fynd av delvis smält metallföremål	
224	Fynd av delvis smält metallföremål	
225	Fynd av delvis smält metallföremål	
226	Arbetsbild	
	Bilder från kursgrävningen med Sandö räddningsgymnasium	
227	Ola George guidar eleverna från Sandö räddningsgymnasium	
228	Ola George guidar eleverna från Sandö räddningsgymnasium	
229	Ola George guidar eleverna från Sandö räddningsgymnasium	

230	Guidning av eleverna från Sandö räddningsgymnasium	
231	Ola George guidar eleverna från Sandö räddningsgymnasium	
232	Profil i schakt vid X 6997 895,5 Y 1598 833	Öst
233	Profil i schakt vid X 6997 895,5 Y 1598 833	Öst
234	Färgning i schakt vid X 6997 895,5 Y 1598 833	Väst
235	Färgning i schakt vid X 6997 895,5 Y 1598 833	Väst
236	Schakt vid X 6997 882 Y 1598 828	Väst
237	Schakt vid X 6997 882 Y 1598 828	Väst
238	Bild på ben i schakt	
239	Arbetsbild, elever från Sandö räddningsgymnasium gräver	
240	Arbetsbild, elever från Sandö räddningsgymnasium sållar	
241	Sandö räddningsgymnasiums lägerplats	
242	Arbetsbild, lärare från Sandö räddningsgymnasium gräver i ruta X 6997 886 Y 1598 826	Nordväst
243	Lärare från Sandö räddningsgymnasium tittar på fynd	
244	Lärare från Sandö räddningsgymnasium tittar på fynd	
245	Anläggning 4 och 1	Norr
246	Anläggning 4 och 1 i bakgrunden, ev förlängning av anl 1 i förgrunden	Norr
247	Skolklasserna från Sandögymnasiet på besök	
248	Skolklasserna från Sandögymnasiet på besök	
249	Anläggning 4 och 1 i förgrunden	Öst
250	Anläggning 4 och förlängningen av 1 i bildens högra del	Öst
251	Anläggning 4 och 1 i bakgrunden samt plogspår i förgrunden	Syd
252	Anläggning 4 och 1 i bakgrunden samt plogspår	Väst
253	Anläggning 4	Väst
254	Anläggning 1 samt plogspår	Väst
255	Arbetsbild, grävande kursdeltagare	Öst
256	Arbetsbild, grävande kursdeltagare	Öst
257	Arbetsbild, grävande kursdeltagare	Öst
258	Arbetsbild, elever från Sandögymnasiet och personal från Murberget tittar på schakt	Öst
259	Arbetsbild, elever från Sandö räddningsgymnasium sållar	
260	Arbetsbild, elever från Sandö räddningsgymnasium gräver	
261	Arbetsbild, elever från Sandö räddningsgymnasium gräver	
262	Praktikanten Anette Breide ritar	
263	Arbetsbild, elever från Sandö räddningsgymnasium gräver	
264	Arbetsbild, elever från Sandö räddningsgymnasium gräver	
265	Sandö räddningsgymnasiums fältlaboratorium	
266	Sandö räddningsgymnasiums fältlaboratorium	
267	Sandö räddningsgymnasiums fältlaboratorium	
268	Arbetsbild, elev och lärare från Sandö räddningsgymnasium sållar	
269	Arbetsbild, elever från Sandö räddningsgymnasium sållar	
270	Praktikanterna Anette Breide, Hanne Hongstad bredvid John Molin från Murberget	
271	Profil i schakt vid X 6997 893 Y 1598 830	Öst
272	Profil i schakt vid X 6997 893 Y 1598 830, norr om föregående	Öst
273	Profil i schakt vid X 6997 894 Y 1598 830, norr om föregående	Öst
274	Profil i schakt vid X 6997 897 Y 1598 830, norr om föregående	Öst
275	Profil i schakt vid X 6997 897 Y 1598 830, norr om	Öst

	föregående	
276	Troligen ruta X 6997 899 Y 1598 833	Syd
277	Besök av Vetenskapsmuseet i Trondheim	
278	Besök av Vetenskapsmuseet i Trondheim	
279	Besök av Vetenskapsmuseet i Trondheim	
280	Styrnäs kyrka	Sydväst
281	Översikt av schakten	Öst
282	"Mellersta" borgkullen	Norr
283	Besökarna från Vetenskapsmuseet i Trondheim guidas av Ola George	
284	Besökarna från Vetenskapsmuseet i Trondheim guidas av Ola George	
285	Besökarna från Vetenskapsmuseet i Trondheim guidas av Ola George	
286	Besökarna från Vetenskapsmuseet i Trondheim guidas av Ola George	
287	Besökarna från Vetenskapsmuseet i Trondheim guidas av Ola George	
288	Besökarna från Vetenskapsmuseet i Trondheim guidas av Ola George	
289	Regnbåge över undersökningsplatsen	Sydväst
290	Regnbåge över undersökningsplatsen	Sydväst
291	Regnbåge över undersökningsplatsen	Sydväst
292	Regnbåge över undersökningsplatsen	Sydväst
293	Regnbåge över undersökningsplatsen	Väst
294	Arbetsbild, Maria lindeberg sållar	
295	Översikt av schakten	Öst
296	Översikt av schakten	Öst
297	Stenpackning (anläggning 9)	Öst
298	Pukeborgs västra vallgrav	Syd
299	Pukeborgs västra vallgrav	Syd
300	Järnvägen genom Pukeborg	Nordväst
301	Järnvägen genom Pukeborg	Väst
302	Tunneln under järnvägen i vallgravens förlängning	Väst
303	Pukeborgs västra vallgrav	Väst
304	Pukeborgs västra vallgrav	Väst
305	Järnvägen genom Pukeborg	Nordväst
306	Anläggning 8	Öst
307	Anläggning 8	Syd
308	Anläggning 8	Öst
309	Översikt av Styresholm	Nordväst
310	Översikt av Styresholm	Väst
311	Översikt av undersökningsområdet	Syd
312	Översikt av undersökningsområdet	Syd

Bilaga 4. Dagboksanteckningar

25/5-2009

Vi anlände till Styresholm vid 20-tiden på kvällen för att förbereda inför skolkursen. Rutor mättes in och torvades av. Rutornas placering avvek något från undersökningsplanen då ytorna i verkligheten (till skillnad från på kartan) låg olägligt intill träd eller i sluttning.

26/5-2009

Avtorvningen av de utsatta rutorna fortsatte. Skolbarnen från Ålandsbro kom till Torsåkers kyrka för guidning. Efter guidningen åkte vi ner till Styresholm där barnen, en del av deras föräldrar och lärare visades runt. Efter att skolbarnen instruerats satte grävningen igång. Fynd gjordes av tegel, brända och obrända ben, järnföremål, slagg mm. Under slutet av dagen besökte barnen medeltidscentrum för att titta på slungan där. Alla verkade uppskatta dagen.

28/5-2009

Årskurs 4 från Nylandsskolan kom för att gräva vid Styresholm. Sammanlagt deltog 23 elever, 6 föräldrar och 2 lärare under dagen. Rutor grävdes på nedre norra platån. Fynd gjordes av tegel, brända och obrända ben, små brons/kopparbitar, sintrad lera, hästkosömmar, spikar, kalksten, slagg och troligen ett hopknycklat medeltida mynt. Efter att skolbarnen åkt hem rensades en 2 x 2 m ruta upp, i botten syntes två "rännor" orienterade i N-S. Den östra med kol, troligen efter en plank/stock, i den smalare västra som först tolkades som ett plogspår i alven var fyllningen som i matjorden. Rester efter en fyrskärning (en kvadratisk upprättstående stock) med måtten 0,14 x 0,14 m låg i den västra "rännans" södra del, den var bränd och bränd lera fanns i stolpens utbredning. Rännan sågs i stolpens profil under själva stolpen, tolkningen av rännan ändrades därför från plogspår till spåren efter en golvås som legat nedgrävd i backen. I botten på stolpen fanns en kraftig spik som möjligen fogat ihop golvåsen med 4-skärningen.

29/5-2009

Från Nylandsskolan deltog 17 elever, 4 föräldrar och 2 lärare under dagen. Grävningen fortsatte i rutor. Fynd gjordes av brända och obrända ben, tegel, bränd lera, koppar/bronsföremål, järnföremål, kalksten och slagg. Lars Winrot karterade stora delar av området kring den nedre norra platån med magnetometer.

29/8-8

Vädret var bra och det kom många kursdeltagare. Redan påbörjade ytor på nedre norra terrassen fortsatte undersökas. Nya 1 x 1 m rutor togs upp både på nedre norra terrassen och på strandhaket ner mot Ångermanälven. Vid stranden påträffades stenblock ner till ca 0,4-0,5 m djup från ytan räknat. Flera stycken eventuellt läder hittades i jämnhöjd med stenpackningen. Förmodligen har blocken ramlat ner i samband med erosion, de har tidigare ingått i någon konstruktion på norra delen av fästet.

På nedre norra platån framkom fynd som brända och obrända ben, tegelfragment, kalksten, möjligen också en bit kalkstensbruk, en del av en fingerring, en välbevarad kniv, någon bit stengods, slagg, sintrad lera, spikar mm. En överplöjd härd rensades fram och i sluttningen längst i norr grävdes en storstenssatt grop till största delen fram.

30/8

Vädret var bra och det kom många kursdeltagare. Grävningen fortskred och en ny stenpackning med oklar funktion framträdde i schaktet längst i norr. Den storastenssatta gruppens stenpackning visade sig vara större, vi kunde inte få grepp om den totala utbredningen under dagen. I den centrala "husytan" framkom en stenrad och i schaktet nordöst därom framkom en lerpackning med några större stenar och tegel. Vid grävningen nere på stranden hittades mer tyg i ett lager med utrasat medeltida material.

Arkeologidagen lockade tyvärr bara ett tiotal deltagare då annonseringen uppenbarligen varit undermålig. Av de få besökande kom dock landshövdingen.

15/9 2009

Andraårseleverna från Sandö räddningsgymnasium genomgick under eftermiddagen en arkeologisk kursgrävning vid Styresholm. Först fick hela klassen på drygt 30 elever samt lärare följa med på en guidning runt området. Därefter fick eleverna en introduktion i hur undersökningen går till. Grävningen som bedrevs med halva klassen skedde i kvadratmeter-rutor. Eleverna gjorde många fynd av brända och obrända ben (bland annat fiskkotor), tegel, slagg mm.

16/9-2009

Dagen började med att årskurs ett från Sandö räddningsgymnasium fick en kortare guidning, sedan började andra halvan av årskurs två att gräva. Flera nya rutor torvades av och flera rutor grävdes färdigt. En långprofil ritades och schaktet vid profilen fylldes sedan igen. Den stora stenpackningen i områdets norra del avgränsades. Många nya fynd framkom. Grävningen besöktes av professor Birgitta Berglund och Arne Johansen från vetenskapsmuseet i Trondheim i samband med uppföljningen av praktikanterna.

9/10

Dagen avsattes för att dokumentera saker som inte hunnits med under kurserna (varje kursdag borde nog efterföljas av två dagars dokumentation för att hålla jämna steg). I de rutor som var färdiggrävda vägdes den skärviga stenen. De helt färdiggrävda och dokumenterade rutorna skottades igen. Även om vädret under dagen var soligt och fint tinade inte alla ytor upp. Därför beslöts det att täcka ytorna som inte var helt avklarade med täckduk, presenningar och torv. Den stora stenfyllda anläggningen i norr fortsatte undersökas under dagen, men det beslutades att arbetet skulle färdigställas nästkommande år. Under dagen besöktes de delar av Pukeborg som ligger väster om järnvägen. Området intill var avverkat under sommaren och belamrat med stora mängder ris. En djup vallgrav var bevarad, denna ledde till den plats där huggen sten bildar en genomrinning under järnvägen. På östra sidan järnvägen fortsätter vallgraven även om den där inte är lika tydlig. Möjligen har den grävts för att leda in vatten i de östligaste delarna av vallgraven. En noggrannare kartering av hela området skulle kunna ge upplysningar om när ytan grundades upp på grund av landhöjningen. På eftermiddagen packade vi ihop all material och åkte till Murberget.

Bilaga 5. Tidnings och webbartiklar

Publicerad på Murbergets hemsida den 3 september 2009

Nya fynd vid Styresholm

Solen skiner över Ångermanälven. På en ö i älven tornar fästet

Styresholm upp sig. Det är 1400-tal och människorna på ön är utsända av drottning Margareta för att driva in skatt från befolkningen i området.

Platsen är strategiskt vald med Ångermanälven som bildar en naturlig vallgrav runt ön. Drottning Margaretas män är inte först på plats. De ursprungliga byggnaderna fanns här redan på 1300-talet. Då nyttjades ön av vitalianerna som hade till uppgift att skaffa förnödenheter till Stockholm.

600 år senare är det åter aktivitet vid Styresholm. Landhöjningen har nu gjort ön till en del av fastlandet, men även för ett otränat öga skvallrar de höga kullarna vid älvkanten om att platsen en gång har haft en speciell betydelse. Tillsammans med Murbergets arkeologer har ett tjugotal intresserade samlats för att delta i helgens kursgrävning.

Intensivt arbete med både utgrävning och sållning av jordlagren

Många i gruppen var med på en grävning redan i juli och vill så snabbt som möjligt tillbaka till "sin" grop. Och en viss otålighet är faktiskt på sin plats.

Anledningen till att vi är här och gräver är nämligen att delar av lämningarna sakta men säkert rasar ner i älven.

- **För två år sedan** fick vi i uppdrag av länsstyrelsen att undersöka vad som riskerar att gå förlorat på grund av erosionen, förklarar vår grävledare Ola George.

- För att förhindra erosionen skulle man behöva anlägga en bank i älven, fortsätter han.

Med hjälp av en magnetometer som registrerar avvikelser under markytan har området kartlagts. På det sättet kan arkeologerna få en fingervisning om var det har stått hus eller förekommit någon annan typ av aktivitet. Vid kursgrävningen i juli startade gruppen att undersöka lämningarna efter det som tros ha varit ett hus.

– **Bara en promille** av ytan här är utgrävd så det finns mängder att upptäcka, förklarar Ola George.

Arkeologerna Ola George och Maria Lindeberg visar oss hur det går till att med spade torva av den kvadratmeter som två av deltagarna ska få gräva ut. Det ser väldigt lätt ut, men när det blir vår tur så blir vi ordentligt varma i kläderna (och ömma i musklerna visar det sig någon dag efteråt). När väl rutan är avtorvad går vi över till skärslev och skrapar försiktigt av lager efter lager med jord som sedan skakas i ett såll.

Det dröjer inte länge innan helgens första fynd har hittats. Delar av en ring dyker upp när en av deltagarna sållar jorden.

– **En liknande ring** har hittats här tidigare. Det är svårt att säga om den är gjord av brons eller silver efter som den är så ärgad, säger Ola George.

Tegel, tegel och ännu mera tegel fyller eftersom upp våra fyndpåsar. Stora mängder av skörbränd sten visar att det eldats länge och mycket på platsen. Kanske är det husets eldstad vi har hittat? En kniv, en brodd gjord för en medeltida människosko, en tygbit, spikar, nitar, benbitar och hästkosömmar sållar sig snart till fynden. Vid den förra grävningen hittades även två mynt.

Här ett textilt fynd i ett filtat material som hittades under utgrävningen

Fynden talar sitt tydliga språk. För 600 år sedan sjöd det av aktivitet på Styresholm. Ändå vet vi ännu inte så mycket om platsen. Styresholm är bara omnämnt i två skriftliga källor, en från 1398 och en från 1405. Det har fått historiker att debattera om hur länge fästet varit i bruk. En teori är att borgen övergavs på 1400-talets början. Men Ola George tror att platsen varit i bruk mycket längre än så.

- **Bara för att Styresholm** inte omnämns i skriftliga källor betyder det inte att det inte funnits efter det, säger Ola George.

- **Det har funnits massor av hus** på det här området och massor av faser.

Vid en tidigare grävning har man hittat tre brandlager vilket tyder på att borgen blivit återuppbyggd vid minst två tillfällen, förklarar han vidare.

Men har det förekommit några strider vid Styresholm? Ska man tro en medeltida ballad så ska danskarna ha lagts ner i gropar vid Styresholm.

Arkeologerna har även hittat resterna av en slunga, delar av en ringbrynja, ett svärd och armborstspilspetsar.

- **Det är omdebatterat** om det ägt rum några strider här. Men vi som varit här och grävt är lite fundersamma. Vapenfynden och att det brunnit på platsen skulle kunna tyda på strid, tror Ola George.

Kanske hittar de skolklasser som följer med museet ut och gräver i höst fler ledtrådar.

- **När vi analyserar fynden** hoppas vi kunna säga mer om kosthållning,

datering och hur det här stället fungerat, säger Ola George.

Text: Josefine Bylund

Foto: Maria Lindeberg

De återupptagna arkeologiska grävningarna vid Styresholm görs på utvalda ytor nedanför kullarna.

FOTO: STEN ENGBLOM

Grävarkurs vid Styresholm samlade många deltagare

PRÄSTMON

Kartläggningen av den gamla borgen Styresholms historia fortsätter. Under helgen anordnade läns museet en kurs i arkeologisk utgrävning med 25 deltagare.

– Åldern på deltagarna i kursen varierar mellan 9 år och plus 70. Vi kommer dessutom i slutet av augusti att köra ännu en helgkurs, berättar läns museets arkeolog Ola Georg som tillsammans med kollegan Maria Lindeberg ledde kursen.

Redan i mitten av 1980-talet inleddes arbetet med de arkeologiska utgrävningarna av Styresholm. Kullarna vid Ängermanälvens strand i Prästmon är resterna av den fogdeborg som enligt de historiska källorna ska ha etablerats i slutet av 1300-talet av de så kallade Vitaliebröderna. Styres-

Läns museets arkeolog Ola Georg och hans kollega Maria Lindeberg ledde helgens grävarkurs med 25 deltagare vid Styresholm.

holm var danskarna nordligaste utpost i Sverige några decennier in på 1400-talet och var då beläget på en ö mitt i älven, eller Storån.

Efter 13 års uppehåll har de arkeologiska grävningarna återupptagits. Denna gång nedanför kullarna

på den nordligaste delen av området. Grävningarna tjuvstartade redan i våras.

– Då hade vi tre skolklasser här som fick gräva som

OLA GEORG:

"Under ytan har vi hittat rester av byggnationer i form av tegel, trä, slagg och ben."

ett led i att öka kunskapen och intresset för den lokala historien. I höst kommer också fler skolor att komma hit för att gräva.

Hittills har man inte gjort några spektakulära eller viktiga fynd. Något som man inte heller väntat sig att göra.

– Grävningsområdet har tidigare varit plöjd mark men under ytan har vi hittat rester av byggnationer i form av tegel, trä, slagg och ben.

Utgrävningarna syftar till att öka kunskapen enligt mottot att foga samman flera pusselbitar för att på det sättet försöka få en större överblick och därmed mer kunskap om platsen. Det material som samlas in vid utgrävningarna kommer att sammanställas och undersökas.

– Vi analyserar bland annat fynd av de benrester vi hittar för att se vad människorna åt, förklarar Ola Georg.

Tidigare utgrävningar har visat att de historiska uppgifterna om att borgens byggnader förstördes vid en brand eller flera bränder stämmer.

– En förhoppning vi också har med grävningarna är att mer exakt kunna bestämma Styresholms ålder.

STEN ENGBLOM

sten.engblom@allehanda.se

0612 - 77 17 63

ARKEOLOGIDAGEN PÅ STYRESHOLM

■ På söndagen gick Arkeologidagen 2009 av stapeln i bland annat Ångermanland med en utgrävning av den gamla borgen Styresholm i Prästmon. Men redan på lördagen fanns ett 30-tal personer på plats för att under sakkunnig ledning av bland andra läns museets arkeolog Ola Georg fortsätta de grävningar som påbörjades under en arkeologihelg i början av juli. Grävningarna har koncentrerats till en trolig huslämning som resulterat i fynd av bland annat keramik, en ring, en kniv samt bitar av tegel och benrester.

TEXT OCH FOTO: STEN ENGBLOM

1: Gertrud Stolpe från Sundsvall medverkade för första gången vid en arkeologisk utgrävning. "Jättetrevligt och intressant."

2: Deltagarna vid arkeologidagen i Prästmon fick en lektion av arkeolog Ola Georg om Styresholmsborgens intressanta historia.

3: Ett av fynden som gjordes under helgen utgrävningar vid Styresholm var en kniv. Kniven kommer att undersökas närmare och åldersbestämmas.

Tidningen Ångermanland 31/8-2009